

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI

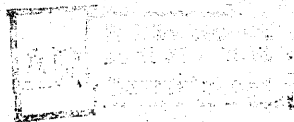
TOIMETUSE KOLLEGIUM:

V. ALTOA

J. KAIS

E. MURDMAA (TOIMETAJA)

A. ROOS

Nr. 5

18. AASTAKA'IK — 1936

„PÄEVALEHE“

raamatu-, kirjutusmaterjali ja kooli-
tarvete kauplused

Tallinnas Suur Karja 23, tel. 446-11 ja 479-25
Pikk tän. 2, telefon 428-83

soovitavad oma rikkalikult kodu- ja välismaa kau-
padega varustatud ladudest

Õpetajatele ja õpilastele

kõiki kooli nõuetele vastavaid

**õpperaamatuid
kirjutusmaterjale
joonistus- ja
maalimistarbeid**

kõrgeväärtuslikus headuses.

Müük suurel ja väikesel arvul. Kõige kasulikumad ostukohad.

Koolidele hinnaalandus.

TALLINNA EESTI KIRJASTUSUHIUS.

EESTI ÜHISTEGELINE KINDLUSTUS-KESKSELTS

**ÜHISTEGELISTE KINDLUSTUS-
SELTSIDE REVISJONILIIT JA
EDASIKINDLUSTUSE KESKKOHT**

TALLINN, SUUR KARJA 19

TELEFON 426-83

Õpilastele parimaid õppetarbeid!

Edukat õppetööd hõlbus-
tavad korralikud koolitarbe-
bed. Neid valmistatakse
kooskõlas õpetajate ja õpi-
laste soovidega ETK teha-
seis.

ETK valmistab koolivihke
ja joonistusblokke, harilike
ja värviliste kaantega, kaan-
tel meie vanemate vaimu-
tegelaste pilte, Eesti kaart
ja sentimeetrimõõd; noodi-
vihke, kaustikuid, kirjutus-
blokke, märkmikke, tasku-
raamatuid, kooli- ja doku-
menditinti, vesivärve „Vi-
kerkaar“, kontoriliimi jne.

Nõudke ETK koolitarbeid!

Müügil ühiskauplustes!

TALLINNA LINNAPANK

Tallinn, Suur Karja tän. 7 == Telegr. aadress: Linnapank

DIREKTOR R. Moorman **443-40**

„ P. Kurvits **427-19**

„ T. Loik **448-39**

Operatsioonisaal ja raa-
matupidamise osakond **426-75**

**Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja välismaal.
Võtab kaupu oma aitadesse hoiule ja annab nende
vastu laene.**

K-Ü. „RAHVAÜLIKOOI“

soovitab eelolevaks kooliaastaks järgmisi tarvitatavamaid

Õpperaamatuid:

	Hind
H. Pezold. Saksa keele õpperaamat, I õppeaasta (keskkooli õppekava)	1.50
„ „ „ „ „ II „ „ „ „ „	1.85
„ „ „ „ „ III õppeaasta „ „ „ „ „	2.—
„ „ „ „ „ IV „ „ „ „ „	1.50
P. Gläeser ja E. Pezold. Saksa keele õpetus	—,60
H. Pezold. Harjutused Glaeser ja Pezoldi saksa keele õpetusele	—,80
„ „ „ „ „ Mõlemad raamatud koos	1.20
„ „ „ „ „ Saksa-eesti taskusõnastik. Üle 12.000 üksiku sõna. Ühes foneetilise ning saksa- ja eestikeelse grammatilise osaga	3.—
Fr. Schiller. Wilhelm Tell	—,85
H. Pezold. Inglise keele õpetus. I ja II õppeaasta	—,75
„ „ „ „ „ Inglise keele lugemisraamat I. II ümbertõostatud trükk	1.50
„ „ „ „ „ II. II „ „ „ „ „	1.50
H. Pöhl. Inglise keele õpperaamat I	1.—
„ „ „ „ „ II lugemik	1.50
F. A. Burnett. Little Lord Fauntleroy	1.50
V. Clannann. Tales by Oscar Wilde (Inglise kirjanikud Eesti kool.)	1.50
O. Wilde. The Happy Prince	—,40
Jerome K. Jerome. Novel Notes (Inglise kirjanikud Eesti kool.)	1.—
A. Veiderma. Orgaaniline keemia keskkoolile	1.10
„ „ „ „ „ Keemia ja mineraloogia. II ümbertõostatud trükk. Keskkooli IV klassi kursus	1.10
„ „ „ „ „ Inimene. Anatomia, füsioloogia ja tervishoiu õpperaamat. Koostatud vastavalt keskkooli V klassi õppekavale	2.—
K. D. Pokrovsky. Kosmograafia algkursus keskkoolile	1.60
A. Sommer. Ülim usk. Usuõpetuse õpperaamat ja lugemik keskkoolile	1.75
A. Maramaa. Matemaatika ülesannete kogu I	—,60
„ „ „ „ „ II „ „ „ „ „	—,70
„ „ „ „ „ III „ „ „ „ „	—,70
„ „ „ „ „ IV „ „ „ „ „	—,80
„ „ „ „ „ V „ „ „ „ „	—,80
„ „ „ „ „ VI „ „ „ „ „	—,80
H. Veiderma ja Chr. Brüller. Malenkii matematik. II god obutsh.	—,85
J. Kulderknupp. Trigonomeetria	—,50
P. Madisson. Stereomeetria ja T. Ussisoo. Planimeetria	1.50
Aug. Spirke. Laulmine algkooli V ja VI klasses. Metoodilisi tööjuhiseid õppenädalate järele	1.25
V. Raam. Ladina keele lugemisraamat	2.25
A. Oengo-Johanson. Tallinna laht ja sadam. Liikuv lugemik	—,45
„ „ „ „ „ Tallinna Toompea	—,40
„ „ „ „ „ Lasnamägi ja Ülemiste järv	—,40
M. Rüubel. Tallinna postimaja	—,50
T. Ussisoo. Masinakiri	—,40
H. Oikonen. Kangakudumise õpetus	1.40
„ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „	3.—
K-Ü. „Rahvaülikooli“ kauplustes on müügil kõik Eestis ilmunud õpperaamatud, noorsoo- ja ilukirjandus. Kodu- ja välismaa ajakirjade ja raamatute tellimiste kiire ja korralik täitmine.	—,10

Suurim ja odavam koolitarvete ostukoht Eestis.

Tellimiste vastuvõtmine ka telefoniteel.

K-Ü. „Rahvaülikooli“ suurlaod Tallinnas:

Harju tän. 48, oma majas.
Tel. 444-39.

Pärnu mnt. 10, pangamajas.
Tel. 446-67.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK
AJAKIRI

Nr. 5

Tallinn, 30. september 1936

18. aastakäik

SISU: Eesti algkool ja ta uuenduslikud püüded viimasel aastail — Joh. Käis. Soome rahvakooli arengu peajooni a. 1931.—1935. — J. V. Ahonen. Uusi põhimõtteid kasvatuslikus nõuandmises — R. Taba. Kooliuuendusnurk: Kooliuuendustöö pedagoogilisel näitusel — Joh. Käis. Kroonika: Kooliuuenduspäevad Tartus, E. õp. Liidu asemikekogu koosolek. Toimetusele saadetud kirjandus.

Eesti algkool ja ta uuenduslikud püüded viimasel aastail*)

Joh. Käis.

Tähtsamate seaduste hulka iseseisva Eesti riikliku elu korraldamisel kuulub Asutava Kogu poolt 7. mail 1920. aastal antud Avalikkude algkoolide seadus, millega määrati Eesti hariduselu aluseks 6-klassiline sunduslik emakeelne algkool. Selle seaduse elluviimine oli riigile ja rahvale raske ülesanne, sest tuli ju algkool uuesti luua. Veneaegselt koolilt ei pärinud Eesti algkool peagu mitte midagi, peale teatava arvu koolimajade, kuid needki olid enamasti kehvasti varustatud.

Haridustegelaste ja organiseerunud õpetajaskonna ühistel pingutustel ja väsimatu tööga jõuti siiski nii kaugele, et suudeti koolikohustus kogu 6-klassilise algkooli ulatuses Asutava Kogu poolt määratud tähtajal 1930. a. teostada.

Kümme esimest aastat algkooli ülesehitamises oli pideva tõusu aeg. Aga just sama 1930. a. tõi kriitilised päevad algkoolile. Majanduslike raskuste surve all teostati tol aastal ulatuslik klasside ja koolide koondamine. Vaatamata sellele, et koolikohustuse täieliku teostamise tõttu algkooli 6-ndate klasside arv, võrreldes eelmise aastaga, suurenes 22% võrra, (642-lt 785-le); hoolimata sellest, et ka üldine õpilaste arv kogu algkoolis suurenes 7,6% võrra (98 000-lt 105 400-le), vähenes samal ajal algkoolide arv 2,5% võrra (1292-lt 1261-le), klassikomplektide, s. o. tegelikult ühe õpetaja juhatusel töötavate klasside arv vähenes aga 8% võrra (3644-lt 3351-le). Koondamise raskus langes peagu täiel määral maa-alg-

* Ette kantud 5. Soome-Ugri kultuurkongressil 1936. a. Tallinnas.

koolile, kus õpilaste keskmine arv klassikomplektis tõusis korraga 27-lt 31-le ja keskmiseks klasside arvuks ühes komplektis tuli 2,2. Loomulikult oleks pidanud oma koha kaotama umbes sama palju õpetajaid, kuipalju vähenes klassikomplekte, s. o. 293. Kuid paljud õpetajad leppisid normist väiksema tundide arvuga ja tegelekult jäi kohata 210 õpetajat. Nii tekkis järsku kohata õpetajate seisus, mis pole kadunud veel tänapäevgi. Ka koolide arvu vähenemine on kestnud tänapäevani: algkoolide arv langes viimasel kooliaastal 1217-le, kuigi õpilaste arv, mis vahepeal tublisti tõusis, on praegu sama, mis 1930. aastal.

Algkoolide kestvat koondamist viimaste aastate jooksul on põhjustanud kõigepealt esimese, Asutava Kogu antud avalike algkoolide seaduse muutmine 1931. a., millal tõsteti õpilaste normaal-arvu klassikomplektides. Peale selle langes aastail 1934 ja 1935 õpilaste arv põhjustel, mis allpool selgitatud.

Õpetajate arv 1930. aastast saadik siiski vähenenud ei ole, sest lepitakse ikka tundide arvu vähendamise (kuni 50%) et mitte hoopis kohata jääda. Kuid ka kohata õpetajate arv pole tunduvalt vähenenud, sest uusi tuleb õpetajate ettevalmistusasutistest ikka juurde. Kui sellele veel lisada, et kriisiajal pärast 1930. aastat on korduvalt palku vähendatud, siis võime ehk kujutella meie algkooliõpetaja mittekadestatavat majanduslikku seisukorda: niimõnegi õpetaja kuupalk on alla 50 kr.

Kriisiaeg pidurdas tunduvalt ka koolide varustamist raamatute ja muude õppevahenditega; nende puudus on sageli üsna terav ja takistab ka koolitöö sisemist arengut. Ainult uute koolimajade ehitamine ei ole siiski seisma jäänud: viimase 5 aasta jooksul on ehitatud riiklikul toetusel 150 uut koolimaja. Praegu on koostamisel ehituskava eeldusega, et 10 aasta jooksul kõik halvad koolimajad oleksid asendatud uutega. Koolide ülalpidamise kulud ajavahemikus 1930—35 on vähenenud 25% võrra (7,9 milj. 5,9 milj. kroonile).

Muude kriisiaja kitsenduste kõrval teostus ka koolikohustuse ulatuse piiramine. See algas 1931. a., millal muudeti avalike algkoolide seadust ses mõttes, et koolikohustus algab lapse 8-aastaseks saamisega ja lõpeb 15 eluaastaga, kui laps varem ei ole algkooli 6 klassi lõpetanud. See muudatus siiski ei põhjendanud algkooli õpilaste arvu vähenemist, sest kooliealiste laste arvu järgnevatel aastail üldiselt suurenes, küll aga võimaldas ta koolil vabaneeda õpilastest, kes oma andekhevuse tõttu vaid raskendasid õppetööd. Kuid esimesele piiramisele järgnes 1934. a. teine, millega koolikohustuse täitmise ülemat vanuspiiri alandati 14 eluaastale. Samal aastal algas ka algkooli 4-ndal klassil põhinevate kesk-koolide asutamine, kuhu siirdus hulk lapsi algkoolist, ja nii vähenes 1934. a. õpilaste arv algkoolis järsku 6450 lapse võrra (5,5% üldarvust). Et uue keskkooli 1. klassi oli 1934. a. vastu võetud 1405 õpilast ja et umbes 1500 võrra vähenes õpilaste arv kooliea-

liste laste arvu üldise vähenemise tõttu, siis lahkus tol aastal algkoolist umbes 3500 õpilast, kes uue korralduse järgi vabanesid koolikohustusest algkooli lõpetamata. Kuigi viimaste hulgas oli ka niisuguseid, kelle lahkumine ei olnud kaotuseks koolile, oli siiski ka hulk õppimishimulisi ja -võimelisi noori, kes pidid koolist lahkuma vanemate soovil, et hakata endale ülalpidamist teenima. On andmeid, et õigust lapsi pärast 14-aastaseks saamist kooli mitte saata, kasutasid kõige rohkem just kultuurselt mahajäänud maakohad, kus ka vajadus hariduse järele kõige suurem. Seevastu näiteks linnades jätsid oma alghariduse pooleli vaid üksikud.

Mainitud keskkoolireform riivas algkooli huve veelgi rohkem teisest küljest: ta ähvardas sulgeda algkoolilõpetanuile tee keskkoolis edasiõppimiseks. Esialgu, ülemineku ajal, nagu seletas haridusministeerium, teotseb küll ka 3-klassilisi keskkooli, 3 vanema klassiga, kuhu võiksid siirduda algkooli 6-nda klassi lõpetanud, kuid sinna sisseastujaile kavatseti korraldada tänavu eksamid keskkooli 1. ja 2. klassi kava ulatuses, muuseas ka võõrkeeltes, mida algkoolis enam ei õpetata. Selle määruse teostamine oleks teinud äärmiselt raskeks algkoolilõpetanule edasipääsu keskkooli. Vastav määrus küll muudeti, kuid 3-klassiliste keskkoolide koht koolisüsteemis on ikkagi veel ebakindel.*

Hariduspoliitilisest küljest tähendab uus koolisüsteem ühtluskooli põhimõtte hülgamist, muidugi mitte seetõttu, et sunduslik algharidus muutus ebaühtlaseks — suurem osa koolikohustuse alla kuuluvaid lapsi õpib algkoolis, osa aga keskkooli 1. ja 2. klassis, — vaid seetõttu, et hävib side alg- ja keskkooli vahel ning algkooli tee lõpeb ummikuga. Ummiku tekkimine koolisüsteemis vähendab hariduse saamise võimalusi ja madaldab rahva üldist hariduslikku taset. Tõsi küll, algkoolist viib teid kutsekoolidesse ja ka täienduskooli, kuid need ei rahulda rahva tarvidusi hariduse järele, sest kutsekoolidesse siirdub algkooli lõpetanuid palju vähem kui keskkoolidesse.

Keskkoolireformi häiriv mõju algkoolile ja lastevanemaile tekitab elavat poleemikat, mis seni pole veel vaibunud. Kuid koolitegelaste ja lastevanemate ühine soov on, et meie koolisüsteemis jääks kehtivaks ühtluskooli põhimõte ja et kogu koolikorralduse aluseks oleks 6-klassiline algkool. Eesti organiseerunud õpetajaskond on seni kaitsnud demokraatlikku ühtluskooli ideed ja tahab seda edaspidigi teha.

Algkooli sisemist elu on puudutanud viimaseil aastail mitmed korraldused, eeskätt need, millega muudeti tunnikava, viimast korda veel 1934. aastal. Siis jäeti algkoolist välja võõrkeel, mida seni õpetati 5. ja 6. klassis, mitte küll algkooli enda kasvatuslike eesmärkide saavutamiseks, vaid keskkooli astujate ettevalmistu-

* On loota, et 3-klassiliste keskkoolide küsimus laheneb soodsal kujul.

seks. See aga ei ole kohusliku algkooli ülesanne, nii et võõrkeele algkoolist väljajätmine oli koolitegelaste ja lastevanemate enami soov, sest algkooli lõpetanuist jätkas õppimist keskkoolis seni umbes $\frac{1}{10}$, tähendab rõhuva enamiku algkooli õpilaste vaev võõrkeelte õppimises oli asjata. Kuid see pedagoogilisest seisukohast õige samm, suurendas siiski raskusi keskkooli pääsemiseks, sest keskkooli praegused õppekavad on koostatud eeldusega, et õpilased keskkooli 3. klassi jõudmisel, kuhu võiksid tulla ka algkoolilõpetanud, on juba 2 aastat võõrkeelt õppinud. Võõrkeele õppimine algkoolis eraviisil ei anna soovitavaid tulemusi, ja nii ongi tänapäev võõrkeele küsimus ühtluskooli seisukohast lahendamata.

Muutunud ja kahjuks halvenenud on viimaseil aastail algkooli õpetajate õiguslik seisukord. 1934. aastal muudetud õpetajate teenistusseadus võimaldab „teenistuse huvides“ õpetajate ümberpaigutamisi, mis kannavad mõnikord karistuse ilmet — paigutatakse õpetajaid halvemale kohale, juhataja kohalt õpetaja kohale. Ümberpaigutuse õigust on kasutatud üsna ohtralt. Loomulikult tekitab niisugune olukord õpetajais teatava rahutustunde. See ebakindluse tunne võib õpetajalt riisuda töötahte iseäranis niisugusel alal, kus on tarvis pidevat töötamist pikema aja kestel, näiteks nüüd nii aktuaalseks saanud kooliaedade asutamisel, kooliümbruse kaunistamisel.

Uue teenistusseaduse üheks omapäraseks jooneks on ka koolijuhataja õiguste suurendamine kaasõpetajate suhtes, mis kajastab tolle aja vaimu üksikisiku võimu ja vastutuse kõvendamise kasuks. Kas aga kasvatustöös, kus töö edu tähtsaimaks eeltingimuseks on kooskõla ja üksmeel kasvatajate keskel, see uendus võib häid tagajärgi anda, on küsitav. Mõned nähtused viitavad sinna, et siin-seal on koolijuhatajad hakanud oma õigusi formaalselt kasutama ja sellega põhjustanud lahkkelisid õpetajateperes. Ja kui õpetajad, näiteks, ümberpaigutuse kartusel peavad koolijuhataja nõudmiste täitmisel maha suruma oma pedagoogilisi tõekspidamisi, siis ometi ei ole kooli kasvatuslik õhkkond normaalne. Võib küll arvata, et lühinägelisi koolijuhatajaid, kes oma õigusi natuke kurjasti tarvitavad, pole väga palju, kuid neid siiski on.

Nii siis üldine olukord hariduspoliitilisest, õpetajate ja kooli majanduslikust ning õpetajate õiguslikust küljest ei ole viimaseil aastail just kõige soodsam olnud kooli sisemise elu, kasvatus- ja õpetustöö arendamiseks ning süvendamiseks. Teatavat poliitilist liikumist, mis omal ajal ähvardas hävitada Eesti demokraatlikku riigikorda, peab samuti siin meelde tuletama, sest ta terroriseeris ka õpetajaid. Kuid tol kriitilisel ajal ilmutas õpetajaskond oma riigikodanikuküpsust ega läinud kaasa inimestega, kes olid valmis riiki kukutama. Paljudel siinolijail on vist elavalt meeles, kuidas samas ruumis, kus praegu viibime, õpetajate-kongress 1933. a.

mõistis hukka „vabside“ rünnaku ja jäi truuks demokraatliku korra ideaalidele.

Hoolimata kõigist neist raskusist on õpetajaskond, Eesti õpetajate Liidu juhtimisel, siiski kogu aeg jätkanud tõsiselt tööd Eesti kooli sisemise elu kujundamiseks moodsa kasvatusteaduse põhimõtete järgi. Eesti õpetajaskond on alati väljendanud erksat uuendusmeelsust. Meie algkool tuli päris uuesti rajada ja üles ehitada, sest veneaegne kool seisis liiga kaugel iseseisva Eesti haridusideaalist. Just see asjaolu, et eesti õpetajat ei sidunud jäigad traditsioonid, oligi õnneks meie algkooli arenemisele. Meil polnud kasutada valmis vorme ja eeskujusid, me pidime hoolega jälgima uusi kasvatusteaduslikke voolusid ja hariduselu arengut kogu kultuurmaailmas, et luua omapärast eesti kooli. Rohkearvulised õpetajate kongressid ja kursused, samuti kui elav mõttevahetus pedagoogilises kirjanduses vahest kõige paremini ilmutavad eesti õpetaja otsivat vaimu.

Uut ajajärku kooliuuendusliikumises tähistab siiski aasta 1930., sama aasta, millal teostus koolivõrgu esimene suurem koondamine. 1926. a. Helsingöris peetud uue kasvatuse ülemaailmiselt kongressilt saadud ergutusest teostas E. Ö. Liit järgmisel, 1930. aastal ühe oma suurejoonelisemaid üritusi — 12 päeva kestnud kooliuuendusliku nädala ja 2. üleriigilise koolinäituse. (Esimene üleriigiline näitus oli korraldatud 2. Soome-Ugri kultuurkongressi puhul 1924). See kooliuuenduslik nädal, millest võttis osa enamik algkooliõpetajaist, elustas tublisti õpetajate pedagoogilist mõtlemist ja tahet uute teede otsimiseks.

Väliseks tõukejõuks, mis näib küll imelikuna, osutusid klasside koondamisest tekkinud raskused õpetuse korraldamisel. Paljud õpetajad, kes enne koondamist võisid töötada üksikklassidega, pidid nüüd liitklassides õpetama. Tekkis tungiv tarvidus leitud tööviise, mis teeksid liitklasside töö viljakamaks, kasvatulikult väärtuslikumaks ja kuidagi kergendaksid õpetaja rasket töökoormat. Niisuguseks tööviisiks osutus tööjuhatusete menetlus individuaalse tööviisi ühe vormina, millega eesti õpetajaskond tutvus esmakordselt just kooliuuenduslikul nädalal 1930. a. Viimaseil aastail ongi selle tööviisi levimine Eesti kooliuuendustöö iseloomustavaks jooneks, peamiselt küll maa-alkkoolides, kus 75% klassikomplekte on liitklassid. Linnakoolid oma üksikklassidega tunnevad vähem huvi selle uue tööviisi rakendamiseks, kuigi see siin võiks anda veel paremaid tulemusi.

Eesti koolides rakendatava individuaalse tööviisi ja tööjuhatusete menetluse põhiideed pärinevad Inglismaalt või üldse dalton-koolidest, kuid nende rakenduses oleme leidnud iseseisva, meie oludele kohase tee, nii et võime õigusega pidada tööjuhatusete menetlust eesti algkooli omapäraseks uuendusteeks, mida 5. Soome-

Ugri kultuurkongressi puhul korraldatud koolinäitus võis ehk näitlikustada.

Tööjuhatuste menetlus on peamiselt algkooli vanemal astmel rakendatav tööviis, algastmel võib teda kasutada vaid teisendatud kujul. Seal sai aga uuendusliku töö sihiks juba aastat 10 tagasi üldõpetus, ja mitte ainult maal, vaid ka linnaalgkoolides, viimastes siiski väiksemal määral. Et nende uue kooli põhi-sihtide taotlusel tehakse ka tööd muude, väiksemate töövõtete uuendamisel, on iseendast mõistetav.

Uued tööviisid võisid tegelikus töös, isegi kitsastes oludes leida pinda ainult seetõttu, et hoogsalt arenes ka uusi ideesid selgitav pedagoogiline kirjandus ja uutele tööviisidele kohandatud koolikirjandus. Ajakohase pedagoogilise kirjanduse soetamises, niipalju kui see meil piiratud oludes võimalik, on algusest peale algatajaks, ergutajaks ja juhtijaks olnud E. O. Liit, kelle häälekandjat „Kasvatust“ eesti õpetajaskond võib pidada oma teenäitajaks. Uuenduslik vaim kannab ka „Õpetajate Lehte“ ja noort ajakirja „Kooliuuenduslast“.

Kooliraamatute alal valitseb viimaste aastate jooksul suur elavus. On ilmunud nii rohkesti uusi kooliraamatuid, et mõnelt poolt isegi on avaldatud mõtet koolikirjastuse tegevuse piiramiseks või koguni tsentraliseerimiseks ja stabiliseerimiseks mõne välismaa (Venemaa) eeskujul.

Haridusministeerium omalt poolt reguleeris õpperaamatute tarvitamist sel viisil, et lubab õpperaamatuid vahetada mitte varem kui 5-aastase tarvitamise järele. Seega peaks saavutatud olema kõigile, ka lastevanemaile, vastuvõetav olukord ja tarbetuks osutama igasugune kunstlik koolikirjanduse reguleerimine. Elu ise on parim kujundaja igal alal, kunstlik tõkestamine aga tekitab kahjulikku tardumust.

Meie uusima koolikirjanduse iseloomulikuks jooneks võiks pidada püüet asendada tavaline õpperaamat tööraamatuga, mis tööjuhatuste abil arendaks õpilase sihiteadvust oma töös ja avardaks iseseisva, isetegeva töötamise võimalusi. Needki uuendused on eriti hinnatavad liitklassises algkoolis, kuhu nad on ka kõige rohkem teed leidnud. Liialduseta võime ütelda, et julgesime eesti algkooli uusi tööraamatuid kõrvutada välismaade moodsaate kooliraamatutega. Kuid ühtlasi tunnetame ka, et selgi alal on veel palju uuendustööd edaspidises.

Teatavaks ebakõlaks võrdlemisi heade kooliraamatute kõrval on koolide üldiselt puudulik varustus õppevahenditega. Juba 1921. aastal koostati õppevahendite nimestik, mille täitmise pidi kooli-ülalpidajatele kohuslik olema, kuid tegelikult on vähe koole, jällegi peamiselt maal, kus nõutud õppevahendid ka leiduvad. 1935. aastal haridusministeerium koostas uue nimestiku, määrates selle täitmise tähtajaks 1938. a. Võib-olla on nüüd juba paremaid

eeldusi nõutavate õppevahendite muretsemiseks. Ka tahetakse asja edendada eri kursuste kaudu.

Möödunud raamatu-aasta jooksul, riigivanema algatusel, püüti koolide raamatukogusid ja õppevahendeid täiendada annetustega, kuid üldine olukord sellest palju ei paranenud.

Eesti kooliuuendustöö ei ole mitte paljas uute meetodiliste võtete otsimine, vaid on sügavamate kasvatusideede teostamine. Meie kooliuuenduse keskseks probleemiks on isetegevuse põhimõtte, mis juhhib meie algkooli tema kasvatuslikule eesmärgile: arendada oma rahva kultuurelus teovõimelist ja teotahelist demokraatlikku riigikodanikku — isiksust. Sellele eesmärgile jõudmiseks peame arendama kasvava põlve kõiki väärtuslikke individuaalseid omadusi, mille eelduseks on kasvatus iseseisvusele isetegevuse kaudu. Just väikerahva omakultuuri loomiseks, arendamiseks ja kandmiseks tuleb igas rahvaliikmes peituvaid loovaid jõude kasvatada: iga kasutamata jäetud arenemisvõimalus üksikinimeses oleks kaotus üldsusele. Need juhtmõtted ongi meie kooliuuendustöö ideeliseks aluseks, mis osutus küllalt tugevaks ka viimaste aastate ümberhinnangute ajal, nii et meil ei tulnud uue kasvatus põhisihite muuta, vaid neid üha rohkem rõhutada. Tänapäevgi jäävad need kooliuuenduse ideaalid endisiks, muutmataiks.

Algkooli kasvatuslik tegevus uues vaimus väärrib märkimist ka sellel alal, kus õpilaste omaalgatus võib ilmestuda veelgi suuremal määral, kui uutele põhimõtetele rajatud õpetegevuses, — nimelt mitmesugustes õpilasringides. Neid hakati asutama juba riikliku iseseisvuse esimesil aastail, kuid hoogsalt on ringide tegevus tõusnud just viimaseil aastail. Tänapäev puuduvad õpilasringid vaid vähestes algkoolides, need on peamiselt 3 või 4 noorema klassiga töötavad maa-alkkoolid. Arvult seisavad esimesel kohal puhtkasvatusliku ilmega ringid — lootusringid ja Noorte Punase Risti ringid (1934. a. 490 ringi), peagu sama palju on skautlikest rühmitusist noorkotkaid ja kodutütred, kuna päris skaute ja gaide oli algkoolides vaid 32 rühma. Teistest õpilaste vaba algatust arendavaist organisatsioonidest võiks veel mainida aiandusringe, koolikooperatiive, loomakaitse ühinguid, aga ka õpilaste omavalitsusi. Kõik ringid ühendavad algkoolis ümmarguselt 40 000 õpilast (umbes 40% üldisest arvust). Viimasel ajal osutus aktuaalseks küsimuseks väljaspool kooli seisva noorsoo organiseerimine. Mõtteavaldustes selle küsimuse puhul ilmnis muuseas vool, mis tahaks ka koolinoorsoo organiseerimist juhtida väljastpoolt kooli. Puhtpedagoogilistel kaalutlustel seisavad õpetajad ja enamik haridustegelastest sellise kavatsuse vastu. Mõningaid lahkarmamusi tekitab ka mainitud mitmenimeliste ringide tegevus koolides, sest on tehtud ettepanekuid ringide ühendamiseks.

Praeguse hõimukongressi puhul võib heameelega märkida,

et paari viimase aasta jooksul on algkoolideski elavnemas hõimukasvatus üsna reaalsel kujul — õpilaste kirjavahetuse teel hõimumaadega, eeskätt loomulikult lähima hõimumaaga — Soomega. Nagu igas kasvatuslikus ürituses, nii ka hõimutöös kooli kaudu on otsustava tähtsusega õpetajate endi huvi hõimutöö vastu: Eesti organiseerunud õpetajaskond peab hõimuaate süvendamist õpetajaskonnas ja koolis üheks oma otseseks ülesandeks, selle töö juhtijaks on E. O. Liidu Soome Toimkond. Siin ei võiks ka märkimata jätta, et Soome ja Eesti õpetajate organisatsioonide poolt 1935. a. Tallinnas ja Helsingis korraldatud ja hästi õnnestunud ühised Soome-Eesti õpetajatepäevad avasid mõlema vennasrahva õpetajate, eeskätt just algkooliõpetajate koostööks hoopis uue tee, mida üksmeelselt tahetakse kasutada ka tulevikus. Käesoleval aastal on see koostöö veelgi süvenenud selle läbi, et Eesti koolitegelased on lektoreina osa võtnud õpetajate edasiharimiskursustest Soomes, samuti on palutud lektoreid Soomest kooliuuenduspäevadele Tartus.* Ka Helsingi algkoolide osavõtt koolinäitusest käesoleva kongressi puhul tähistab Soome ja Eesti õpetajate üha süvenevat koostööd, millest tunneme siirast rõõmu ja mida südamest tervitame.

On küllaltki iseloomulik nähtus, et kogu uuenduslikku tööd Eesti algkoolis on seni õhutanud ja juhtinud peagu ainult Eesti õpetajate Liit, kuna kooli juhtivad asutised on sellest enamvähem kõrval seisnud. Jälgides aga meie vennasrahva, Soome, koolielu, äratub tähelepanu just see nähtus, et seal kooliuuendustööst võtavad aktiivselt osa ka juhtivad ametlikud isikud — haridus- ja koolinõunikud. Meiegi ametlike, juhtivate isikute suhtumine kooliuuenduslikku töösse on enamasti olnud heasoovlik, isegi toetav. Kuni 1934. aastani ilmnes see üsna reaalselt suuremate toetustena E. O. Liidule õpetajate edasiharimiskursuste korraldamiseks, mis kandsid ikka uuenduslikku ilmet. 1934. ja 1935. a. aga jäeti E. O. Liidu ettevõtted edasiharimise alal toetuseta (välja arvatud mainitud Soome-Eesti õpetajatepäevad möödunud suvel). Seesugune olukord ei soodusta õpetajate tegevust meie algkooli edasiarendamisel, milleks on vaja pidevat, sihikindlat enesetäiendust ja edasiharimist, et mitte eksida mitmesugustes kasvatuslikes vooludes ega maha jääda aja nõuetest. Meie õpetajail on tarvidust enesetäiendamiseks, sest ka maksulised edasiharimiskursused, mida on olude sunnil õpetajate organisatsioonid korraldanud omal jõul, leiavad ikka elavat osavõttu. Ka ei tahaks jätta mainimata veelgi üht asjaolu, mis teataval määral raskendab õpetajate edasipüüdmist uutel teedel; nimelt ei leia õpetajad igakord oma uuenduslikes püüetes

* Kooliuuenduspäevadest Tartus võttiski osa lektorina Soome haridusnõunik A. Salmela, kelle ettekanne teemal „Kooliuuendusliikumine Soome algkoolis“ on avaldatud „Õpet. Lehes“ nr. 34 — 36. Ka viibisid kooliuuenduspäevadel kutsutud külalistena 2 Soome õpetajat, Suometar Sippola ja Ivar Kempinen.

juulgustavat toetust ja heasoovlikku juhatust neilt, kellele eesti algkooli areng peaks südame asjaks olema. Mõtlen siin üksikuid koolinõunikke, kes mõnikord ei varjagi oma eitavat suhtumist kooliuuendustöösse. Neid ei ole küll palju, kuid nähtus pole ka nii haruldane, et ei vääriks siin mainimist.

Lühike on eesti algkooli ajalugu, siiski näeme selles tõusu ja mõõna aegu, röömu- ja murepäevi, kõige rohkem aga võitlust ühtluskooli ja demokraatliku haridusideaali eest, samuti ka meie õpetajaskonna ja ka haridustegelaste visa püüdmist koolitöö paremale sisustamisele ja viljastamisele. See suur töö on ka vilja kandnud. Ametlikud aruanded algkoolide õppe- ja kasvatustöö kohta annavad üldiselt täiesti rahuldava pildi. Õpilaste edasijõudmine oli 1934./35. aastal keskmiselt 83,3%, koolide kasvatuslik tase näitab pidevat tõusu. Koolinõunike Ühingu poolt 1934. a. teostatud uurimine testide põhjal kinnitas, et algkooli lõpetajate teadmised praeguste õppekavade ulatuses on täiesti rahuldavad, järelikult et ka laste arenemine edeneb normaalselt. Ka ei ole viimaseil aastail avalikkuses kuulda olnud tõsiseid etteheiteid algkoolile, otse vastupidi — 6-klassiline algkool meie koolisüsteemi alusena leiab üldiselt hindamist ja poolehoidu, nagu see selgus ka vaidlustes viimase kesk-koolireformi puhul.

Kõigest sellest algkooliõpetaja, eriti aga uuendusmeelne õpetaja, võib teataval määral tunda rahuldust ja saada ergutust oma loovale tööle uuenduslikus vaimus. Algkool on eesti rahva kultuur-elu alus, mille kandejõust sõltub ka meie tulevik. Tema kasuks ei peaks olema liiga suur ükski kulu ega liiga raske ükski vaev.

Soome rahvakooli arengu peajooni a. 1931.—1935.*

J. V. Ahonen.

Selle ajajärgu algul, mida alljärgnev ettekanne puudutab, oli meie maal maksmas rahvakoolide kohta seadus, mille lõplik lahendus huvitas meie rahvakoolide õpetajaskonda suurimal määral. See seadus käis sellise muudatuse tegemise kohta kehtivas koolisunduse seaduses, et täielik rahvakool tuleb kooliringkonda asutada alles siis, kui seal elavate ülemrahvakooliealiste laste arv oleks vähemalt 40. Muidu tegutseks kooliringkonnas koondatud rahvakool, kus töötab vaid üks õpetaja, õpetades ülemrahvakooli astmel olevaid õpilasi oktoobri keskpäigast aprilli lõpuni kokku 28 nädalat ja alam-

* Ette kantud 5. Soome-Ugri kultuurkongressil 1936. a. Tallinnas.

astmel olevaid sügisel ja kevadel kokku 12 nädalat. Nii siis on aeg, mille jooksul koondatud kooli õpilane saab osa õpetusest, ainult 70% täielikule algkoolile vastavast ajast. Koondatud kooli üldise muutmise kohta käiva seaduse oli eduskund vastu võtnud juba a. 1931, aga tookordses eduskunnas oli nõnda tugev vastasrindlik vähemus, et seaduse lõplik vastuvõtmine lükati edasi.

Kui see seadusemuudatus oleks astunud jõusse, oleks see tähendanud väga sügavale ulatavat, võiks ütelda — masendavat muudatust kogu meie koolikorralduses. Sel ajal, millal see muudatus oli kavatsusel, oli meie maakogukondades tegutsevaist rahvakoolidest $\frac{1}{5}$ koondatuid. Teised, täh $\frac{4}{5}$ olid täielikud koolid ühes eriliste alamrahvakoolidega. Täielike koolide ülemkoolidest olid umbes pooled sellised, millede õpilaste arv oli alla 40. Kui teoksil olnud seadus oleks teostatud, oleks võidud kõik viimatimainitud koolid muuta koondatuiks. Pärast selle muudatuse teostamist oleks maakoolidest olnud $\frac{3}{5}$ koondatuid ja vaid $\frac{2}{5}$ täielikke. See oleks tähendanud teiste sõnadega koondatud kooli muutumist maal valitsevaks koolitüübiks. Kuna koondatud kool oli algul mõeldud ainult harvalt-asustatud kõrvaliste maakohtade kooliks, ei ole ime, et eriti tegeliku õpetajaskonna keskel mureliselt oodati seisva seaduseelnõu lõplikku lahendamist.

Kui uus eduskund siis a. 1933 korraldatud valimiste järele kokku astus, oli selle esimesi ülesandeid selle ajutiselt seisva seaduseelnõu lahendamine. See sündis 29. 9. 1933. — ja eduskund lükkas seekord seaduseelnõu 130 häälega 58 vastu tagasi. Nõnda oli see õpetajaskonna meeli pingutanud küsimus õnnelikult lahendunud.

Selle ajavahemiku algupool, mida alljärgnev ettekanne puudutab, kuulub sellesse ajajärku, mis kandis meil „kriisiaja“ nime. Siis valitsenud majandusliku elu halvavat mõju oli tunda nii mitmel viisil eri maade ühiskondliku elu käigus. Nii ka meie maal.

Kui majanduslik kriisiaeg takistas ühiskondliku elu korrapärast käiku üldse, siis täitsa erilisi raskusi sünnitas see algkoolioludes, millede normaalse tegevuse eelduseks peetud toetussummasid osalt vägagi julgesti kärbiti, mõnedes kohtades need isegi koguni eelarvest kõrvaldati. Eriti tuli seetõttu kannatada algkooliõpetuse kõrgeimal astmel — täienduskoolil (jatko-koulu). Normaalolude jaoks määratleb selle välised raamid meie kehtiva koolisunduse par. 8. Selle järgi on täiendusõpetus sunduslik maakoolides pärast päris rahvakooli lõpetamist kaks aastat. Seda õppetöövormi toetab riik samade põhimõtete järgi nagu muudki rahvakoolis antavat õpetust. Kriisiaja pigistuses aga kiitis edukund siiski heaks valitsuse ettepanekul — 4. 12. 1931 — erandseaduse, millega riigitoetus maaomavalitsuste täiendusõpetuse jaoks lõpetati 1932. ja 1933. aastal. Ühtlasi vabastati omavalitsused nimetatud ajal ka täiendusõpetuse korraldamise kohustusest oma maa-alal. Kuna omavalitsuste juhtivad isi-

kud üldse püüdsid igal võimalikul teel piirata omavalitsuste väljaminekuid, oli selle määruuse tagajärjeks sõna-sõnalt kogu täiendusõpetuse täielik lakkamine üle kogu maa. Neil aastail, mille jooksul täiendusõpetus oli koolisunduse määruste järgi juba suuremalt osalt kõigis maakondades käimas, oli see rahvakoolile liituv kõrgeim õppetöö aste hakanud vähehaaval tungima üldsuse teadvusse algkooliõpetuse juurde kuuluva orgaanilise osana. Aga kui ülalesitatud erandseadus siis ilma pikema jututa tegi lõpu maa täiendusõpetusele — pealegi veel keset õppeaastat — tuli see parajal ajal süvendama vildakat suhtumist sellesse õpetuse vormi nendes ringkondades, kus sellesuunaline meeoleolu oli juba ennegi välitsenud. Järeldus sellest oli, et kui täiendusõpetus 1934. a. uuesti sisse seati, olid raskused selle korraldamises kasvanud endisest suuremaks. Paljud õpetajadki olid muutunud asja suhtes passiivseiks, eriti pärast seda, kui oli pandud maksma määrus, mis sundis neid tegema täiendusõpetusest tekkiva töö tasuta. Viimatimainitud asjalu järele tuli sellest, et õpetajate töökohustus seaduses ettenähtud põhipalgalt oli — kriisi ajal tehtud seaduse-muudatusega — tõstetud 30 nädalatunnilt 32 tunnile.

Kogu selle aja jooksul, millal täiendusõpetus oli käimas, oli õpetajate hulgas kaevatud, et on raske täienduskoolealist noorsugu tõmmata sellesse tõhe. Kui täiendusõpetus a. 1934 uuesti algas, esines see raskus endisest teravamana. Selle mõjul on õpetajate keskel hakanud tõusma järjest väljemaaid nõudmisi seda õpetusvormi korraldavate seadus-määruste revideerimiseks. See on tekitanud avalikkuses elavat mõttevahetust, mis suunas tuleks täiendusõpetust tulevikus juhtida. Selle küsimuse vastu osutatud huvi on levinud viimasel ajal algkoolide õpetajaskonnast väljapoolgi. Sellest on moodustumas suur sotsiaalne küsimus, mille lahendamise huvitab kõiki ühiskonna ringkondi.

Näitena sellest harrastusest, mida asja vastu algkooli-õpetajaskonna keskel tuntakse, olgu mainitud, et näit. jaanuarikuul koos olnud õpetajatenõukogu (opettajaneuvosto) istungil käsitleti seda küsimust isegi viie eri sõnavõtu põhjal. Piiratud aja tõttu saan tähendada vaid ühele meie rahvakooli edaspidisele arengule uusi, julgeid teid rajavale põhimõttele neist paljudest, mis neis sõnavõttudes toodi esile. Mainin seda põhimõtet seda suurema põhjusega, et see esitati meie kõrgemate koolielu juhtide ringkonnast. See sisaldab koolinõunik A. Salmela poolt ettetoodud mõtteid ja räägib meie algkooli muutmisest 7-aastaseks.

Õppeaasta 1935—36 on olnud pöörettegev eriti alevite ja tiheidaltasustatud maa-paikkondade täiendusõpetuses. See on ju esimene aasta, millal neis on täiendusõpetus tulnud korraldada päevakooliks eri õpetajatega, niipalju kui koolivalitsus ei ole mõnel erilisel põhjusel lubanud teha erandit. Varemalt oli õigus neilgi maakogukondade eeskujul korraldada täiendusõpetust õhtukoolina ja siis väiksema tundide arvuga. Paljudes meie linnades ja alevites

on täiendusõpetuse heaks tehtud palju tööd ja selleks ohverdatud summasid. Aga seetõttu ongi neis saavutatud juba häid tulemusi. Üldse on nende õppekavades kutsehariduslikel õppeaineil tähelepanдав koht. Täiendusõpetusse puutuv mõtetevahetus on juba jõudnudki mööda ka küsimusest, millisel määral võidakse just kutseharidust pidada vastavaks päris täiendusõpetusele.

Neist rahvakooliõpetajaid ettevalmistavaid õppeasutisi puudutavaist uuenduskaavatsustest, milledest meie maal on räägitud kogu meie iseseisvuse ajal, on nüüd kõneallosele ajajärgul osa teostatud. Selle kaudu on korraldatud üliõpilaste ettevalmistamine algkooliõpetajaks. See sünnib nüüd pedagoogilises ülikoolis, mis asutati Jyväskylä a. 1934. Sellekohane seadus anti nimetatud aasta algul — 26. I. 1934. — Sama aasta maikuu — 12. V. 1934 — avaldati määrus, mis sisaldab pedagoogilise ülikooli põhimääruse. Selle põhimääruse järgi — par. 1 — on pedagoogilise ülikooli eesmärgiks valmistada ette üliõpilaseksami sooritanud kodanikke algkooliõpetajaks, anda pedagoogilist ettevalmistust ka teiste koolide õpetajaks soovijaile ja korraldada maa õppeasutiste õpetajate kutseharidust süvendavaid täiendusõpinguid ja harrastada ning edendada kasvatus- ja õppetöö teaduslikku uurimist. Oma valitsuse poolest on see teiste õpetajaid ettevalmistavate õppeasutiste kõrval erilises seisukorras, kuna ta allub otse haridusministeeriumile. Õppeasutise juhatajas on rektor ja õpetajaks professorid, lektorid, dotsente ja ülikooli ning harjutuskooli õpetajaid. Lisaks neile kuulub ülikooli personaali muid töötajaid. Igal aastal õppeasutisse võetavate õpilaste arvu kinnitab ülikooli kohaselt haridusministeerium.

Ülikooli seadus astus jõusse juunis a. 1934. Selle järgi jaguneb ülikooli õppeaasta kolmeks semestriks: sügissemester, kevadsemester ja suvisemester. Õpetajakutse sooritamine sünnib sügis- ja kevadsemestril. Põhiseaduses on määrus, et sügissemester peab algama 1. septembril. Esimest sügissemestrit võidi siiski alata alles novembris. — 10. 11. 1934. Siis võeti õppeasutisse 60 õpilast, kelle hulgas oli palju valmis filosoofia kandidaate. Kui mineval sügisel võeti vastu teine õpilastepölv, oli nendegi hulgas umbes 25% fil. kandidaate või sellele vastava akadeemilise haridusega isikuid.

Pedagoogilise ülikooli teine õppeaasta lõppes äsja — lõpp-pidu oli 27. 5. 1936. — ja selles lennus ettevalmistuse saanud esimene lend, tunnistused saavutanud, esineb nüüd kohaotsimisturul vanade seminaride õpetajaile võistlejatena. Mõnedes õpetajate-ringkondades on sellesse uude õppeasutisse suhtunud tagasihoitav kartusega, et seal ettevalmistuse saanud õpetajad lükkavad vahest kõrvale seminari-ettevalmistusega võistlejad. Ka on avaldatud kahtlust, et uue õppeasutise lõpetanud õpetajad ei sobi vahest ehk hästi oma seminariteed käinud ametikaaslastega, mille tagajärjeks oleks lõhe meie seni suhteliselt terviklikus algkooliõpetajate peres. Asu-

tise lühike olemasolu ei ole siiski veel andnud tõsiasjadele põhjendavat tõendust nende oletuste õigekstunnistamiseks, sama vähe ka ümberlükkamiseks. — Paljudel on ka kahju Jyväskylä seminarist, mis oli esimene meie maal ja Cygnaeuse enda asutatud, et see nüüd peab loovutama oma koha uustulnukale. Samas ka ülikooli seadusega avaldati määrus, mis lõpetab Jyväskylä seminari tegevuse vähehaaval klass-klassilt. Nõnda on seminari IV klass likvideeritud läinud õppeaastaga. Õppeaastal 1936-37 on seminaris veel alles ainult V klass, siis likvideerub seegi mainitud õppeaasta lõppedes.

Raadio kasutamine õppetöös ulatub tagasi 1929. aastasse. Juba siis ringhäälingu juhatus ja koolivalitsuse liikmed kaalusid küsimust. Koolivalitsuse tookordse tagasihoidliku suhtumise tõttu jäi asi siiski seekord sinna paika. Jäädi ootama neid tulemusi, milleni välismail teoksil olevad katsed viivad. Alles viis aastat hiljem — a. 1934 — äratas koolivalitsus küsimuse uuesti ellu. Aastal 1934 kevadel Sortavalas peetud rahvakoolikongressil ringhäälingu saatekava juht dr. fil. Ilmari Hoikinheimo refereeris küsimusest koolivalitsuse palvel. Algatus saavutas vastukaja õpetajaskonnas ja julgustas koolivalitsust katsetustele, et saada selgusele, milliseid võimalusi meil oleks kooliringhäälingu väljaarendamiseks. Katseid hakati tegema 1934. a. sügisel ühiselt koolivalitsuse ja Soome ringhäälingu juhatuse poolt. Selle jaoks asutati ringhäälingu juurde eriline kooliringhäälingu osakond. Selle juhtimine anti õp. H. V. S a n t a l a kätte ja esijoones tema on meie kooliringhäälingu arendanud selleni, mis ta nüüd juba on.

Tähtsaim küsimus algul oli saada selgusele, kui paljudel õpetajatel oli kooliringhäälingu saadete vastuvõtuks sobiv aparaat, kuna kooliringhäälingu kava vastuvõtul esialgu tuli piirduda ainult õpetajate aparaatidega. Tehtud järelepärimisel selgus, et selliseid õpetajaid oli umbes 2700. Eranditult on õpetajad andnud oma vastuvõtjad kooliringhäälingu teenistusse, kartmata selles küsimuses mingeid otseseid ohvreidki. Tagajärjeks oli, et sellest peale hakati edasi minema kiirel sammul. Esialgseist raskusist on juba saadud üle ja ollakse nii kaugel, et mõned edasijõudnumad kogukonnad, nende hulgas maakogukondigi, on hakanud hankima oma koolidele oma vastuvõtjaid. Esialgu on neid siiski üsna vähe. Kooliringhäälingu juhataja andmete järgi mitte täit 0,5%.

Kooliringhäälingu alates tegevust sügisel 1934. tõmbas see juba kohe algul suurt tähelepanu endale. Seda näitab kuulavate õpilaste arv, mis oli esimesel sügissemestril 59 968. Sealt on see arv kasvanud suure hooga, nii et nüüd lõppenud kevadsemestril oli kuulajaid kooles 1887 ja neis õpilasi 112 108, mis teeb umbes 30% meie maa-alkkoolide kõigest õpilasist.

Viimaste aastate uuenduste hulka meie koolis kuulub ka eriline kevadtalvel peetav s p o r d i p u h k e a e g (urheiluloma). Algatuse teostajaks on võimlemise nõunik A. Vartia. Tema sõnavõtu põhjal käsitles küsimust maa-alkkoolide koolinõunike koosolek

a. 1933 ja järgmisel aastal kooslnud õpetajatenõukogu. Neis mõlemas instantsis leidis küsimus pooldamist. Nii koolinõunike koosolek kui õpetajatenõukogugi soovitasid pikema vaheaja tarvituselevõttu kevadsemestri keskpaiku.

1934. a. lõpul koolivalitsus tegi haridusministeeriumilt saadud ettepaneku kohaselt üksikasjalise ettepaneku seniste määruste muutmiseks nõnda, et kavatsuseloleva spordipuhkuse korraldamine oleks võimalik. Koolivalitsuse poolt tehtud ettepaneku põhjal muudeti koolisunduse täideviimise määrust — 14. 12. 1934 — nõnda, et see sisaldas eneses ka — par. 7 — määruse spordivaheaja kohta. Selle määruse järgi tuleb kõigis ülem-rahvakoolides ja 36 nädalat aastas tegutsevates alam-rahvakoolides anda õpilastele vähemalt 4 äripäeva kestev puhkus-vaheaeg. See peab algama kõige varem 25. veebruaril ja kõige hiljem 5. märtsil, või erandjuhtudel koolinõuniku loal ka hiljem. Puhkeaja otsustab algkooli juhatus ja see tuleb arvata maha kooli tööajast. Siiski võidakse sellest pool, kõige enam kolm päeva lugeda kooli tööajaks sel juhul, kui õpetajad koolivalitsuse poolt antud juhtnõõride kohaselt juhivad vastava aja jooksul õpilaste sportimist.

Kui spordipuhkuse kohta, enne asja lõplikku korraldamist, nõupidamine oli käimas, esitati maaõpetajate poolt mõtteid, et on otsustarbekohatu korraldada maa-alkkoolides erilist spordi-vaheaega, kuna maaõpilased saavad juba isegi tarvilisel määral näit. suusaspordi ka oma pikil koolimatkadeldgi. Kui aga asi sellest hoolimata viidi läbi, on seda vaheaega ka peetud, ja kogemused sellest näivad kõikjal olevat üldiselt head, niipalju kui selle lühiaegse praktika põhjal on õigus teha järeldusi.

Õpetajate juriidilist seisukorda puudutavais määrustes on ka tehtud kõneallosele aja jooksul mitmeid tähtsaid muudatusi. Märgin möödaminnes vaid mõningaid neist. Selline küsimus on muu seas ka õpetajate valimine. See on olnud vanast ajast saadik juhatuste õiguseks, ja vana algkoolide seadus ei teinud mingeid kitsendusi juhatuste valimisvabadusele. Alkkoolide korralduse kohta — 18. 5. 1923 — antud seaduse § 9 määras hiljem kindlaks need alused, milledest tuli lähtuda õpetajate valimisel. Seda määrust on pärast seda tihti ja mitu korda muudetud — viimati 1. 6. 1934. Edasikaebamise, protesteerimise õigust valimise asjus õpetajaile seadused ka oma praeguses vormis ei sisalda. Teatud soodustuse õpetajale lubab siiski algkooli korralduse seaduse § 23, sellisena nagu ta on pärast 26. 10. 1934 tehtud muudatust. See sisaldab nimelt seda, et kui on küsimuses õpetaja valimine prooviaastaks või muidu püsiva kohatäitjagi nimetamine, ei tohi koolinõunik võtta käsitlemisele valimise kinnitamist enne, kui kõige varem kuuendal päeval pärast valimisi, valimispäev kaasa arvamata. Sellel vaheajal on kõneallosele kohale kandideerinud õpetajail võimalus esitada koolinõunikule valimistesse puutuvad võimalikud märkused või seisukohad, mis võivad (kuivõrd nad on põhjenda-

tud) mõjutada koolinõuniku seisukohavõttu. Üks teine seaduse muudatus — Í. 6. 1934, § 9 — annab õpetajaile õiguse koolivalituse loal vahetada ameteid omavahel, mis on ka tähelepanuvääriv õpetajate õiguste laiendamine. Seda õigust ongi õpetajad kasutanud võrdlemisi rohkesti nende kahe aasta jooksul, millal see on olnud juba maksev.

Veel on, kõneldes õpetajate juriidilistest õigustest, tarvis mainida õpetaja õigust saada jätkuvalt palka, kui ta jääb kohata ametikoha likvideerimise tõttu. Varem kehtinud seaduse järgi oli õpetajal õigus ainult ühele aastapalgale pärast ametikoha likvideerimist. Aga — 17. 4. 1931 — algkoolide kuludeseaduses par. 23 tehtud muudatus annab õpetajale õiguse sellisel puhul saada jätkuvalt palka edasi, mille suurus esimesel aastal vastab täiele rahapalgale, mis ametis olles saadud, ja hiljem selle abiraha määrale, mida ta oleks oma ametiaastate põhjal õigustatud saama, näiteks olles sunnitud haiguse tõttu lahkuma teenistusest enne pensioni. Eriti tuleb pidada meeles seda õpetajate seisukorra parandust kui õpetajaskonna seisukohalt tähtsat saavutust.

Mis puutub õpetajate organiseerimis- jm. tegevusse väljaspool koolitööd, siis on siingi märgata elavat edasisammumist. Aastast 1931 kuni käesoleva aastani on organisatsiooni kuuluvate kohalike ühingute arv ja nende ühine liikmete arv kasvanud umbes 15—16% võrra, ühinguid 330 ja liikmete arv üle 7000. Täpset statistikat möödunud aasta kohta ei võidud veel koostada. Käesoleva aasta algul on ühingu sekretäri amet muudetud alaliseks. Kursuste tegevus õpetajaskonna keskel on olnud elav ja osavõtjate arv kursusist alati rohke.

Lõpuks mõni sõna õpetajate seas pinda leidnud hõimuharrastusest. Eriti Soome lahe teisel kaldal asuva eesti vennasrahva õpetajatega on peetud järjest elavamaks muutuvat, järjest usaldavamamat, süvenevat ja soojenevat hõimuharrastuse tähe all toimuvat kontakti. Eriti mainin siin mineval suvel peetud ühiseid eesti-soome õpetajatepäevi. Just nagu krooni neile päevadele moodustab Helsingis 26. juunil 1935 pidulikult sõlmitud Sõprusliit — Ystävyysliitto, mille põhjal hiljem mõlemate vennasrahvaste õpetajate vastastikust lähenemist hõimuliikumise alal on elustatud.

See töö ei ole piirdunud ainult õpetajate kitsas ringis, vaid sellel on veel laiem ja üha laienev põhi. Tähtsa osa sellest moodustab mõlemate rahvaste algkooliõpilaste omavaheline kirjavahetus, mis nüüd lõppenud õppeaastalgi on olnud elav ja mida hakatud harrastama üha enam. Kaugemal ja pika reisitee taga asuva Ungari vennasrahva õpetajaskonnaga ei ole saanud kokkupuutumine olla nii tihe. Selleks mõjub kaasa veel suurem keelte erinevus. Soome õpetajate hõimutunne oma ungari sugulaste vastu ei ole seepärast aga sugugi nõrgem. Seda osutab seegi, et Ungaris peetud kultuur-

kongressist võttis osa 600 isikut. Soome õpetaja on uhke oma sugulusele ungari rahvaga, kuna viimatimainitu on soome-ugri rahva-pere võimsaim ja tähelepandavaim liige. Lähikäimine soomesugu rahvaste vahel võiks tulevikus muutuda veelgi lähedasemaks, soojemaks ja rikkastavamaks, oleks meil tarvis siiski õppida enam tundma üksteise keelt. Alles kui nõnda pääsme lähedale üksteise mõtte- ja tundeilmale, saab juba loomulikust sugulastundest tekkiv poolehoid üksteise vastu kestva põhja. Eriti õpetajaid, kelle käes on meie rahvaste tulevik, ootab siin avar ja kohustav tööpõld.

Tugevnegu ja süvenegu siis ühtekuuluvuse tunne mitte ainult eesti, soome ja ungari rahva vaid kõigi meie hõimu kuuluvate rahvaste vahel.

Uusi põhimõtteid kasvatuslikus nõuandmises

R. Taba.

Kasvatajal, olgu see lapsevanem või õpetaja, esineb tihti küsimusi, mida raske mõista. Ma mõtlen siin nähtusi, kus lapse hingeline käitumine ei arene soovitud suunas, vaid põikab sellest kõrvale, libisedes tihti hoopis käest, hoolimata teadaolevate kasvatusvahendite kasutamisest. Õpetaja kui kompetentsem isik neis küsimustes suudab niimõnelgi korral hoida kasvandikku hukatusse libisemast, kuid meie enamik lapsevanemaid jääb nõutuks pealtvaatajaks lapse halvale teele eksides. Sellest hoidumiseks pole neil kasutada peale instiktiivsete tunnete (mis endast olulisemad) peagu midagi muud.

Neil puhkudel pöörduakse õpetajate kui kompetentsemate isikute poole nõu saamiseks. Meie teame, kui vildakate ja vääriti käsitatud küsimuslahendusviisidega vanemad siin esinevad. Meie peaksime veel teadma ka seda, kui paljudel kordadel võime eksida ise kasvatushädade ravides või nõu andes. Just see asjaolu, et õpetajad ise ei suuda näha ka kõikide hädade põhisoppidesse, on tinginud pealiskaudseid ja asjatuidki diagnoose häda ravimiseks. Mõne ebasotsiaalse kasvandiku puhul rahuldutakse õige lihtsa seletusega: ta on sündinud niisugusena — järelikult ta on parandatamatu. Sünnipäraste defektide ravimine ei kuulu loomulikult enam õpetajate kompetentsi, ent arusaadamatute ja raskemate kasvatushädade puhul kiputakse arvama ka mittesünnipäraseid nähtusi sünnipärasteks.

Et algaval õppeaastal kindlasti kerkib puhtkasvatuslikke küsi-

musi lastevanemate koosolekuil, võiks kasvatajaid huvitada alljärgnev kirjutus uutest vaadetest ja põhimõtetest neis küsimusis.

Välismail, eriti Austrias, töötavad n.n. kasvatuslikud nõuandepunktid asjatundlike arstide või pedagoogide juhtimisel, mis abistavad lastevanemaid ja õpetajaid raskemate kasvandiku tööd ja arenemist takistavate hingeliste häirete kõrvaldamises. Niisuguse kasvatustöö põhimõtteist kirjutab pikemalt Aug. Aichhorn „Zeitschrift für psychoanalytische Pädagogik“ Heft 1—1936, milles toodud põhimõtteist esitan siin lühikese kokkuvõtte.

I. KASVATUSNÕUANDJA JA VANEMAD.

Kasvatusnõuandjat ei saa varustada tema töös mingisuguste võimuvahenditega enda maksmapanemiseks, vaid kogu töö tulemused jäävad olenevaks sellest, mis määral ta ise on suuteline oma mõju alla võtma nõusajaid. Meie teame, et üks suudab seda teisest paremini. Tegelikus elus näeme seda õige tihti lihtsamais vormes näit. kauplustes. Inimene läheb teinekord päris tühist asjakest ostma, aga väljub ärist pakkidega kuhjatult. Kaupmees on haaranud seekord ostja oma mõju alla ja müünud ostjale seekord mittematavilikke artikleid. Või kui meie astume kohtusaali, tunneme endid hoopis teisiti kui tänaval; politseiniku lähenedes jääme vaiksemaks, nagu midagi erilist oodates jne. Meid mõjutab mingi tundmatu võim, mille olemus meile mõistetamatu. Esimeses näites on kaupmees seda suurepäraselt kasutanud ostja suhtes sihi saavutamiseks. Kaupmees esines ostja ees ülivõimsa täiskavanuna, ostja aga abitu lapsena.

Need vahekorrad on meie lapseea elamuste kordamine. Täiskasvanute (isa, ema, õpetaja) soove täidab laps kuulekalt ülesande otstarbesse süvenemata või koguni sellest aru saamatagi. Eks täiskasvanu ise seda tea — mõtleb laps sel korral. Näites toodud ostjas ei teki mingi uus vahekord, vaid elustub endine lapseeas sisendatud, mis nüüd saab aktuaalseks sobiva momendi puhul. Kaupmehe kaudu elustub uuesti lapseea suhe täiskasvanusse, kes varjatud mõjuga sunnib ostja ostma tarbetuid asju. Võib määrata selle olukorra tekkimise psüühilised protsessid. Ostutoimingu ajal muutub kaupmees ostja „minale“ objektiks; „tema“ (alateadvuses olev tunne) otsib vanemate libidole (iharus) olemispaika. Ostja isikus elustuvad mälestused nii selgelt, et „tema“ leiab soodsa juhu korrata endisi isa-autoriteedile tuginevaid elamusi aktuaalseis situatsioonis. Seni seletamatu, kuid tegelikult tõeksvõetud teadvusele järgneb niisugune libido side kaupmehe kui objektiga. Freud nimetab niisugust sidet vale sidemeks, sest isale suunatud libido on sel puhul kantud võõrale isikule. Isa-autoriteedi ülekandmisega lülitub välja kriitiline moment; selle esilekerkimine ja tegevusse astumine kujuneb ostjale eksitavaks. Ülekandmisega reprodutseeritakse infantiilsed elamused, mälestuste või elamuste kordamine teoga.

Niisuguse ülekande mõjul juhitakse toimingud kasvatusnõuandja poolt sunnivõimsil kindlas sihis eelseisva kasvatusliku sihi saavutamiseks — mingi hingelise häire põhjuste avastamiseks.

1. Kasvatusnõuandja libidonoorse objektina.

Ülekande esilekutsumine ja selle kaudu tegutsemisele sundimine ongi kasvatusnõuandja esimeseks sammuks kasvandiku abistamisel. Siit algab olukorra lahendamine ja väljapääsutee otsimine.

Ühiskondlike vormide reas omab perekond hoopis erinevat vormi ja mõju temas oleva libidonoorse struktuuri tõttu. Üksikute perekonnaliikmete libidonoorne olenevus üksteisest mõjutab lapse saatust kaugelt rohkem kui hilisem ajajärk väljaspool perekonda. Ei tunne kasvatusnõuandja hukkaläinud* laste perekonna libidonoorseid vahekordi, jäävad tagajärjetuks ka paranduskatsed. Tegelikult tööst on selgunud rida hukkumisjuhtumeid, mille põhjendajaks on olnud laste ja vanemate vahel valitsev võitlus. Selles võitluses on vanemad esialgu pikemat aega tugevamaks pooleks, kui vaadelda võitluse välist külge. Vanemate jõud nõrgeneb aeg-ajalt ja mõne aja pärast näeme neid juba pealetungija osast taandumas kaitsele. Selles olukorras ootavad nad kasvatusnõuandjalt abi endise ülevõimu taassaavutamiseks. Et nad tegelikult soovivad last aidata, siis püütakse niisugust „ketserlikku“ mõtet nende poolt varjata, kuid see on liialt läbipaistev.

Juhtub olukordi, kus ema ja lapse vaheline võitlus kujuneb liiga tormiliseks. Neil juhtudel koormab ema last liigse libidoga, hinnates üle last libidoobjektina ja arvestades seda kui ainult temale kuuluvat. Laps kaitseb ennast niisuguse ülekoormatuse vastu esialgu latentselt, kuid selles peituvad esialgsed eeldused edaspidisele hukkaminekule. Ei suuda laps enam latentselt vastu seista, siis paiskub ta avalikult lahingusse — algab avalik võitlus emaga. Nüüd ei aita enam ema hellitused ega parimgi hoolitsemine: laps reageerib kõiges emale mingi arusaadamatu käitumisega. Ema ei märka, et kogu tema praegune käitumine ei ole mitte lapse kui isiku hüvede eest võitlemine, vaid oma sisemise, tasakaalust väljalöödud perekonna siselibido tasakaalustamise püüe.

Järgmine moment selles võitluses on pisut teise värvinguga. Ema hakkab last otsekohelelt endale nõudma, väljendudes umbes nii: „Sa oled liiga tänamatu; mul pole midagi peale sinu, aga sa hülgad kõik mu armastuse“. Ema loodab sellega lapse alistumist, ent

* Nimetame edaspidi nõnda neid, keda ei saa arendada soovitud positiivses suunas.

pettununa näeb ta lapse veelgi suurenevat vastupanu. Lahingolu-kord on muutunud vastupidiseks: ema on taganenud pealetungija osast kaitsele, lapsest on saanud tugevam pool — pealetungija. Nii-suguses hädas pöördubki ema kasvatusliku nõuandepunkti poole abi otsima: laps on hukka läinud. Seni, kui seal tehakse nõnda, kuidas ema soovib, on kõik hästi. Aga niipea kui nõutakse lapse eraldamist perekonnast, hakkavad emas tekkima närvliku haiguse sümptoomid. Nüüd selguvad nõuandjale põhjused, mis viisid lapse halvale teele. Ema on oma neuroosi sunnil lapse libidonoorselt üle koormanud. Selgub veelgi rohkem. Kõik, mis niisuguste juhtude puhul on soovitatud teha nende laste kasuks, on suurendanud vaid vanemate häda, sest nad ei suuda parimalgi tahtmisel neis oleva vastupanu tõttu jälgida nõuannet. Seega ei saa loota erilist kasu sealtpoolt.

Selle asemel kasutatakse nn. ülekanade esilekutsumist. Kasvatusnõuandja asetab ennast vanemate olukorda, kutsub ülekanade abil esile tegevuse, mida juhib sihi saavutamiseks kasulik suunas. Kiiremalt tagajärgede saavutamiseks on kasulik esialgu tähelepanu pöörata vanemaile. See näib küll ebaõiglasena, kuna laps on ju ravitav, kuid katsed on näidanud, et ettevalmistav faas sel teel on kokkuvõttes tulusam. Kasvatusnõuandja peab näitama, et tema ei tee seda tööd mitte lapse huvides ja antud seletuste mõjul, vaid asub aegamööda, ilma ähmita oma ülesande lahendamisele — vanemate ülekanade-vahekorda viimisele. Vanemate nukratele kaebustele lapse käitumise kohta nii koolis kui kodus tunneb ta kaasa, isegi õigustab vanemate nurinat selle üle kooskõlas vanematega, et ennast identifitseerida nendega. Seega tuleb ta vastu nende tundmatule libido-objektile. Ei pruugi esialgu rõhutada tasakaalust langenud libido korraldamist, sest nõuandja on ise muutunud vanemaile kõlvuliseks libido-objektiks.

Esimene nõuande faas on seega lõpetatud, kui nõuandja sellena leiab vanemalt tõsist aktsepteerimist.

2. Sissejuhatus libidonoorsete vahekordade tekitamisele.

Kui on saavutatud ülekanne, algab nõuandja raskem osa: abisaaja jutustamise üksikasjaline kuulamine. See nõuab erilist pingutust ja ülihooolikat jälgimist. Piinlikult tuleb silmas pidada kõiki väljendusi, nendega kaasaskäivaid meeleolusid ja üksikute mõtete kõrvalepõikamisi. Nõuandja kohuseks on siin: abisaaja jutustamist saata isiklike assotsiatsioonidega, leida põhjusi, miks ta räägib sellest, miks ärritub või vihastub ühe või teise mõtte juures, miks vahest katkestab jutulõnga, vaikib, otsib õiendusi mõnele eespooltoodud seletusele, nimetab oodatamatult mõne isiku nime jne. Lisades omalt poolt parajal kohal tarviliku sõna või seletuse, näitab nõuandja, et ta on abisaaja parim kuulaja. Jutustamise ei nõuta mingit loogilist järjekorda, ei segata eksitavate vahe-

märkustega, asja soodustab kõigiti võimalikult tunde- ja meeleolu-vaba jutustamise voolavus. Konfliktid, afektiivsed avaldused annavad nõuandjale materjali, mille abil ta teeb diagnoosi, avastab hädade pesad.

3. Mitmesuguste vanemate-tüüpide plaanikindel mõjutamine.

a) Toimingud „tema-tunde“ ülekande alusel.

Tulles tagasi eeltoodud ema juurde, kes oma neuroosi asemel nägi lapse hukkaminekut, võib leida tema takistamatus afektiivses hädaavaldamises teatavaid libidonoorseid sidemeid nõuandjaga. Nõuandja, näidates erilist kaastunnet, ainult tema jaoks olemist ja kannatlikkust, loobki nn. ülekande vale sideme. Ema on nüüd samas olukorras, millises oli eeltoodud ostja äris, olles aga veelgi rohkem nõuandja mõju piirkonnas ja seotud temaga.

Ema saatuse kaasaelamisega on selgunud mõndagi akuutseist konfliktidest, perekonna sisemistest vahekordadest, laste psüühilistest situatsioonidest, ema omast lapsepõlvest ja muust. Nõuandja on saanud ulatuselise andmestiku lapse ja ema halvast vahekorra. See sunnib ema edaspidi tagasihoidlikumaile väljendusile, mis parandavad tema koduseid vahekordi. Ema mõjutamine toimub sirgjooneliselt; ülekande kasvava mõju sunnil hakkab ema tegutsema (kas või sõnalise kirjelduse näolgi), mida kasutatakse vahekorra parandamiseks oma lapsega. Hakkab aga ema asjas kahtlema, võtab nõuandja sõnu kui lihtsat nõuannet, jättes isegi selle nõudmisi täitmata, siis võib olla kindel, et nõu on antud valesti. Ema õige käitumisega on ettevalmistav faas läbi ja algab töö lapsega.

Võidakse küsida: kui kaua talub ema lapse halba käitumist? Kaua püsib ta nõuandja mõju all? Kuidas korraldada ülekannet, et ema saaks taas endise tegevusvabaduse?

Et ema toimiks nõuandja mõjutusel, lastakse tal mõne päeva möödudes uuesti tulla nõuandepunkti, mida aeg-ajalt veelgi korraldatakse vastavalt ülekande mõju püsimisele. Nii hoitakse alles ülekande mõju, tugevdatakse ema vastupanujõudu afektidele, millele iseendast lisandub lapse sallivuse kasvamine. Kokkuvõttes: niikaua kuni püsib ülekandevahekord nõuandjaga, on emale sallitavad lapse hukkamisnähtused, tujukus ja tülide provotseerimised. Nad ei ahvatle ema endisi vigu kordama.

Teine küsimus laheneb ema õigel ajal nõuandepunkti „värskendamisele“ tulekuga. Tegelikult tuleb seda teha niikaua, kuni ema oma isikliku häda suudab asetada tagaplaanile, tõstes esile lapse oma. Ülekandevahekorra kestvus on seega kasvatuslikust hädaohust sõltuv funktsioon.

Teine faas lõpeb järelikult siis, kui analüüsis hakkavad esinema enamvähem väiksemad kasvatushädad.

Kolmas faas algabki ema vabastamisega ülekande mõjust. Kindlaid piire siin asetada ei saa. See tööfaas on aateliselt eraldatud, kuna ema on vabanenud nõuandjaist, s. o. oma laste suhtes leidnud uuesti loomuliku tegevusvabaduse. Niisugust aatelist vahetkorda on raske saavutada, sest üksikud sidemed nõuandjaga jäävad püsima pikemaks ajaks. Et need ei kahjusta enam ei last ega ema, jääbki neist vabanemine aja küsimuseks.

Töölaad kahes esimeses faasis püsib enamvähem ühiseil alusel. Sel ajal roogitakse rohkem ema afektiivset mina, sest ta katsub oma ja nõuandjalt saadud kogemustega määrata ise kindlaks omi afekte. Nõuandjad nõuavad neis asjus alalist nende poole pöördumist, et sel teel nivelleerida kodus afektiivset vahetkorda. Edasi arendatakse ema kriitilist tunnet — kriitilist mina — järjest asjalikuma ja isikuvaba kriitikaga.

Järgmine samm on ema otsustusvõime kinnitamine vastavate ettepanekute vastuvõtmise või tagasilükkamise kaudu. Sel ajal taandub nõuandja ikka rohkem ja rohkem oma endisele, nõuandja positsioonile. Niisuguse plaanikindla tööga leiab ema endise üli-mina ja tõmbab tagasi nõuandjale suunatud libido.

Osa vabanenud libidost pöördub tagasi lapsele, kuid hoopis teisiti, nõuandja poolt ümberkorraldatuna: ema õppis vahepeal õieti hindama oma lapse vastuhakkamisi, hingelisi situatsioone ja väliseid mõjusid; ta mõistab juba kasvatavalt rakendada libidot. Sellest veel ülejääv libido rakendub ema enda huvide teenistusse.

Samalaadseid probleeme kerkib, kui mõni rahulolematu ema tunneb ebanormaalselt huvi lapse seksuaaltungide vastu, tahes kasvatada oma last eriti hästi. Niisugused emad elavad alaliselt, oma lapse heaolu kadumist kartes, pakitseva hirmu all. Nad jälgivad piinliku saladusega lapse seksuaaltoiminguid, mis piirduvad peamiselt lapse onaneerimise ja sellega kaasaskäivate nähtuste kindlakstegemisega. Nad just kui ootaks lapse varast seksuaalteedi ärkamist ja selle valeteele libisemist. Et nad jälgivad last salaja, püüavad teda oodatamatult tabada „kurjalt“ teolt, seda kategooriliselt keelates või häbistades ilma mõistliku seletuseta, seepärast nähtud vaev toob lapsele kasu asemel ainult kahju.

Nõuanne toimub niisugusele vanemate-tüübile umbes eeltoodud põhimõtteil. Sissejuhatav faas on sama, peale kriitilise tähelepanu pööramise liiga vahelduva afektide esiletulekule lapse süüdistamisel. Vanemate võitlus oma seksuaaltungide esilekerkimise vastu on kergelt märgatav hoolsa jälgimisega. Ülekandeks valmisolek kergendab siin tunduvalt sissejuhatava faasi tööd.

Teise faasi töö seisab ema seksuaalhuvide eemaldamises lapselt. Nõuandes korraldatakse asjakäik nii, et ema ei saaks sellest täiesti selget pilti. Nii hoitakse ära asjatu vastupanu, mis vastasel

korral võiks tekkida ja lahendust raskendada. Küsimusi esitatakse vaid kaudselt asjakäigu kestel tekkivate tundmuste tundmaõppimiseks. Sellega hoitakse vanemate mina kuulekana, kõrvaldatakse kriitilised situatsioonid, millega võimaldub nõuandjal nõusaaaja tähelepanu pöörata seksuaaltungidelt mujale. Ema, kes saanud tagasihoidlikke näpunäiteid ja asjalikke seletusi, on selles faasis küllalt suuteline mõistma lapse muid tarvidusi, mille hulgas leiab asjaliku käsitluse ka enne põlatud ja häbistatud seksuaaltung. Lapse langemist ema liigse libidonoorse mõju alla ei tarvitse nüüd enam karta. Sedalaadi küsimuste hulka kuuluvad ka vanemate asjatud süüdistused oma laste seksuaalvahekordade kohta õpetajatega.

Kolmanda tüüpi vanemaid leiame töölistmiljööst, kus vanemad tihti elavad piiramatult vaba seksuaalelu. Viletsast majanduslikust olukorrast tingitult magab palju inimesi ühes ruumis: isa-ema, täiskasvanud vennad-õed ja alaealised lapsed. Seksuaalelu toimub liiga aimatavalt lastele, mis äratub neis ihaldatava tungi rahuldumistarvet peamiselt onaneerides, kuigi see perekonnas lastele on absoluutselt keelatud. Nõuandepunkti valmistab erilist raskust, mõnikord ülesaadamatutki, laste käitumise olenevuse seletamine mässulisele emale nende kasvamisümbrusest. Selgitavalt mõjub küll see, et ema püüab varjata hirmu lapse hukkamine pärast, kuid valitsevalt püsib vaenulik arvamine selle kohta, et laps lubab endale seda, mis lubatud ainult täiskasvanuile.

Neljas tüüp on niisuguseid vanemaid, kes kasvatavad peale oma laste veel mõnd võõrast (adopteeritud) ja jälgivad viimast, kas see mitte ei onaneeri. Et neil oma lastest mõni juhtub olema võõraslapsega samavanune, ei ole vanemaile tundmatud laste kalduvused. Laste onaneerimine võib kujuneda niisuguses perekonnas päevaküsimuseks, mille arutamisest võtab osa kogu pere naabritega. Kutsutakse abiks ka arst. Afektid paistavad selgesti läbi nii kõnelusis, laste vaatlusis ja nõuandmises. Kõigil neil juhtumel valitseb ühine arvamine: minu omad lapsed ei tee seda küll, aga see võõras...! Ka siin aitab tunnete ülekannet lapselt nõuandjale, kes uuesti korraldab õiged suhted.

Vanemate allasurutud fantaseeritud soovid ei leia alati täielikku rahuldust laste primitiivsete seksuaaltoimingute jälgimisest. Patogeenselise konfliktid otsivad sobivamaid rahuldusvahendeid. Laste seksuaalelu muutub neile tühiseks, näiliselt ei tule ta üldse arvesse. Liigset tähtsust omab iga toiming, mis sobiv vanemate defektidele; see tõmbab kogu tähelepanu endale ja avaldub üleliigses lapse eest hoolitsemises. Säärase konstellatsiooniga arendatakse hüsteerilist oksendamist, sundneuroosi ja hukkaminevaid lapsi. Tõeliselt on siin tegemist sagedaste kõhurikete all kannatava nõrga konstitutsiooniga, vähe liikumist armastava, vaikse ja arenemises mahajäänud lapsega.

Läbitöötamine toimub siingi tuttava skeemi järgi, kuid nõuab

hästi vilunud nõuandjat, kes märkab ruttu vanemate liialdusi. Teeb ta õige diagnoosi, siis avab ta, kaasa tundes vanemate afektiivsusele, allasurutud materjali ning võib sooritada plaanikindlalt ülekanne protsessi.

Igatihe juures ei teki ülekanne nii kergesti. Eriti aeganõudvaks kujuneb töö siis, kui nõuandja ise jääb passiivseks. Just kiire ja hoogne aktiivsus võimaldab tugeva ülekandeprotsessi, millele vastab ka positiivsete tulemuste väärtus.

Õige suur protsent hukkaläinud lapsi võrsub niisuguseist perekonnist, kus perekondlik võim on korraldatud tavalisele vastupidiselt: naine on perekonna pea ja käskija, kuna mees on passiivne sõnakuulaja, käsualune. Laste isa ehk märkabki ümberpööratud olukorda, kuid rahu säilitamiseks ta ei tee sellest väljagi. Et ta sellega endas ei nõustu, see jääb tähele panemata ja olukorra muutmispüüded lämmatab ta varakult enne asja avalikuks saamist. Ainult liialt ärritatuna haarab teda ohjeldamatu viha, sageli niisuguse hooga, et naine ja lapsed peavad majast põgenema; teis-suguses miljöös on ta jälle nii tagasihoidlik, just kui viibiks karde-tava vaimuhaiguse eel.

Toodud juhul on aktiivne naine seksuaalselt latentsest mehest üle. Mehele on naise aktiivsus mingiks pealetungi tendentsiks, kastratsioonikavatsuseks, aga mitte nii, kuidas see tõeliselt on: naise alateadlik soov olla võidetud tugevast mehest. Mees ei rahulda seda soovi kunagi, ka siis mitte, kui ta märatseb, sest see pole muud, kui mõttetut jõuetuse ja hirmu väljendus. Naise libido jääb rahuldamata ja tõmbub tagasi, arvestades mehe olukorda. Naine otsib rahuldust mujalt, esijoones lapse juurest. Libido-noorne koormatus muutub lapsele pikapeale väljakannatamatuks ja nõuandepunkt saab jällegi uue abivajaja.

Nõuandja suhtub seda tüüpi emadele esialgseil kokkupuuteil passiivselt. Selles näeb ema koduse olukorra kordumist; ta jääb ootama ka siin koduseid reaktsioone oma käitumisele. Hiljem aga muutub nõuandja aktiivseks, juhtivaks, mis emale üllatav. Seni teadlikult tundmatu, kuid alateadvuses alati ihaldatud soov — alista teise (oma mehe) soovidele, millele ta asjatult on vastu sõdinud, näib täituvat. Nõuandja afektivaba, järjekindel valitsevalt juhtiv käitumine loob peagi ülekandeks soodsad eeldused. Tagajärjed ei ühtu eeltoodud näidete omadega. Viimast ema ei haara nõuandepunktis esialgu mingid sügavad elamused; selle asemele lüuakse talle kodusest elust vägagi tuttavaid situatsioone: nõuandja on esialgu samuti passiivne ja alistuv ema tormilistele pealetungidele. See on vaid esialgne vastutulek libidoolukorra, et selle kaudu pääseda sügavamale alateadvusse. Hiljem esineb nõuandja emale julge vastasena, võimaldades tema alateadlikult igatsetava soovi täitumise: olla võidetud tugevast mehest.

Näiteks toodud ema mees võrsub perekonnast, kus valitsesid samad tingimused, mis temagi abielus. Mehe suhtumine oma nai-

sesse pole midagi muud, kui vahekorra elustamine oma emaga. Et mees ise seda ei märka, on ainult näiline. Ta naine erineb emast vaid kuju, liigutuste ja muuga. Üldiselt on nende praegune abielu emaga kooselamise koopia. Toodud abielumehes ilmneb endine suhtumine tema oma isasse. Kui laps elas ta üle oma isa jõuetust ema ülevõimu vastu. Isa vihahoogude esiletulekul kaldus poisi sümpaatia ema kasuks, kes sel korral esines õilsa nõrkade kaitsjana isa määratseva viha vastu. Tal puudus isa-objekt, mille omandamisega tast saanuks vääriline mees.

Tagajärjekam on töö siis, kui vanemad nõustuvad kestvama analüüsiga eneste juures. Ülekande mõjul toimib ema kodus nõuandjalt saadud näpunäidete järgi, valitsedes afekte ja olles üldiselt leplikum. Ta annab sõnaõigust ka isale. Oma toimingule vaatab ta kui nõuandja abil loodud muutusele, mis talle näib olevat mitte üksnes väga vastuvõetav, vaid isegi arusaadamatu. Nõuandja on nüüd talle imesteldavaks isaks, kes ei paindu ega pörka millaski tagasi. Nõuandja heasoovlike näpunäidetega elab ta üle fantaaseeritud õige ema-eeskuju. Tükike ilusat lapsepõlve ilmneb taas selles. Nõuandja on talle selleks imetegijaks, kes tunnustab temas pakitsevat ülevõimu iha, kuid muundab selle vaenutuks, mehele alistuvaks tundeks. Nende vastastikusele võitlusele koondatud energia ja tunnetevoolavus rakendatakse nende perekonna heaolu teenivaks jõuks, mis loob kadunud abieluõnne leidmiseks uued eeldused ja loomuliku aluse.

b) Vanemate üli-mina mõjutamine.

Ülekande tõhusa teostamise vääramatuks käsuks on nõuandjale nõusaja „mina“, „üli-mina“ ja „tema“ põhjalik tundmaõppimine. Eeltoodud näidetes ilmnes isiku „mina“ esiletõstmisega „tema“ mõjutamine. Teatavil tingimusil annab aga „mina“ sidumine „üli-minaga“ paremaid tulemusi. Viimane tulebki arvesse siis, kui nõuandja tunneb põhjalikult nõusajat, tema lapsepõlve, kasvamisümbrust, usulisi kalduvusi, kõlbelist vaadet ning ideelist ja materiaalist ilmavaadet. Mida täpsemalt on nõuandja informeeritud nõusaja üli-minast, seda hõlpsam on töö; on olnud vanemate „mina“ brutaalne sundija või kaval meelitaja, aus ja kiire tegutseja või alandlikult ootav, see kõik nõuab nõuandjalt selgust ja selle õigest mõistmisest oleneb tema töö väärtus.

Lastevanemad, kes nõu vajavad, peavad nõuandja kaudu sisse elama tunde, et nende üli-mina nõudmine on nõuandjale põhjalikult tuttav. Seega tunnevad nad, nagu oleks kadunud nende eneste kriitiline meel ja lepivad nõuandja otsustega nende hädade kohta. Selle illustratsiooniks olgu isa, kes ilmus oma 13-aastase pojaga nõuandepunkti. Vaatamata poja teiseaastasele klassisistumisele ähvardatakse teda koolist eemaldada nõrga edasijõudmise pärast. Isa jutustuse järgi võiks poiss hästi õppida, kui ta vaid tahaks. Ta

on aga laisk ja ükskõikne; ülbe, sõnaaher ja kinnine; tal ei ole sõpru ega mingeid huviseid; istub kodus tegevusetult, pilk tummalt tardunud tühjusse. Isa esinemine jätab väga sümpaatse mulje. Ametilt on ta abitööline, sissetuleku kohta hästi riietatud, avaldub väga valitult, näib palju lugenud ja päevaküsimusis õieti orienteerunud. Majanduslikult elab kitsalt, kuid hästi korraldatud oludes. Ainsaks huviks on ainus poeg, kellele elab ja kellele tahab võimaldada lahedamaid elamistingimusi. Ta on loobunud isiklikest mõnudest, et võimaldada pojale õppimist. Nüüd see ütleb kõigest ära! Isa näeb oma parimate püüete tühjajooksmist, tunneb, et poeg püüab temast eemale hoiduda ja isegi vihkab teda.

Neist seletusist selgub nõuandjale niimõndagi ja jutt juhitakse asja huvides isa lapsepõlve aineile. Selgub, et isa on kasvanud töölisperekonnas, kus küll palju puudust kannatatud, kuid siiski õnnelikult elatud. Ema ja isa olevat sobinud ülihästi ja armastanud oma lapsi, eriti teda kui vanemat. Ta olnud algkoolis parim õpilane klassis. Tema ainsaks igatsuseks olnud gümnaasiumi pääs. Aga just keskkooli astudes surnud isa ja perekond sattunud väga viletsasse olukorda. Ta oli sunnitud loobuma kõigist tulevikuplaanidest. Läbi häda suutnud siiski lõpetada linnakooli (Bürger-schule) parima õpilasena. Nädal pärast selle lõpetamist pidi astuma käitisse nooremaks tööliseks, et viletsuses olevat perekonda kuidagi edasi aidata. „Minu sihiks oli ülikooli lõpetamine, mitte käsitööliseks õppimine,“ lõpetas isa selle osa oma seletusist.

Võib arvata, kui suured lootused pandi poja peale tema sündides ja et viimane sai isa elumõtteks. On arusaadav, et poja tõrkumises näeb isa oma lootuste purunemist ja ta näib olevat teadlik, et lapse intellektuaalsed vead takistavad tema plaanide teostumist.

Senikaua kui isa ei tea, et poeg ei ole mitte tema elukäigu jätkaja, käib ta rahulikult nõu saamas. Teatatakse see asjaolu liiga varakult, siis loobub isa sellest, samuti, kui ta jättis tähele panemata sellele sihitud õpetaja märkused. Kuni ta pole avaldanud oma afektiivselt võetud elusihiti, ei lase ta pojalt kui iseseisval elaval olendil, kellel omad soovid, mõtteilm ja saatus, enda kõrval elada.

Afektiivsuse põhjuste leidmine ongi nõuandja töö esimene osa. See on suurt kannatust nõudev töö. Isa mõttelendu püütakse juhtida nõuandja kaasaelamisega ainult ta enda isikule tagasi. Kui nõuandja kõigi seletuste ja järelduste tegemisega ei saa nõustuda, ei vaielda siiski esialgu vastu. Ta kujutlusil lastakse vabalt voolata ja peagi selgub, et nõuandja südamlilik kaasaelamine loob mingi isa-voja või õpetaja-õpilase vahekorra. Selle süvenedes saavutabki nõuandja elamusi, mida seni asjatult on otsinud. Ülekande hoogsamaks muutudes ja usalduse kasvades muudab nõuandja aegajalt oma seisukohti. Isa seisukoht poja suhtes muudetakse selle tege-

vuse õigustamiseks nõnda, kuidas see pojale kasulik, mitte aga isale. Sellele arusaamisele viimine ei ole kerge ja on võimalik ainult paralleelsete võrdlustega isa lapsepõlvest.

Kogu selle töö vältel tekivad isas vihapursked poja vastu. Need on just soovitatavad ja nende mitteilmumise puhul peab nõuandja neid koguni provotseerima. Viha väljakallamisega saavutatakse lepitus isa ja poja vahel ning luuakse aegamööda endine isa-poja vastastikune armastusvahekord. Selgub, et poega huvitab mõni muu elukutse peale isa poolt soovitud, soovitatakse rahulikult sellele üle minna ja isa saab vabanenud libido viia poja suhtes normaalsuhtes.

Paljudel õpilastel juhtub niisuguseid isasid. Nad on olnud vägagi andekad, kuid paljud neist pole saavutanud igatsetud haridust küll isikliku neuroosi, vanemate arusaamatuse, osavõtmatuse või ka majandusliku puuduse tõttu. Seetõttu on nad leidnud mingi hädakutse, mis neid ei rahulda, milles nad ei leia oma isiku-väärtuse väljenduse võimalusi. Nende huvi otsib sootu teisi, nende iseäralikust psüühilisest konstrellatsioonist tingitud aluseid. Nad elavad alalise enda maksmapanemise lootuse surve all ja lähevad kaasa igasugustele rahva- või poliitiliste liikumistega, kui näevad võimalusi oma unistuste täitumiseks. Kui nad ei saavuta seal ka juhtivat kohta, lepivad nad meeeldi sellega, kui neid ainult tähele pannakse, kuidagi nende tööd hinnatakse. Vastasel korral deserteruvad nad õige ruttu. Ei juhtu olema päevakorral mingit liikumist, siis koonduvad niisugused isad ühingutesse, kus leiavad endile vastavat lootustandvat tegevust. Sagedasti näeme uute poliitiliste vooludega kaasariühkijate ridades niisuguseid endaväärtuse maksmapaneku lootusest aetud inimesi energiliselt tegutsemas.

c) Vanemate teadliku mina nõuandja võimu alla võtmine.

Eeltoodud näiteist hoopis teisiti toimitakse tasakaalukaile vanemaile nõu andes. Nõuandja asetab ennast vastamisi vanemate teadliku minaga ja luuakse sihi saavutamiseks vastastikune usaldusvahekord. Kumbki pool jääb omaette isiksuseks, vabaks üksteisest olenevusest. Seejuures kuulab nõuandja rahulikult vanemate kaebusi laste üle, selgitab nende valetoominguid, jäädes karmilt asjalikuks, rahulikuks ja järjekindlaks oma otsuseis; kõiki asjaolusid ära kuulates annab vanemaile vankumatud juhised lapse kohtlemiseks. Seega oleks niisugusel korral asjakäik läbi. Vanemate vahekorda nõuandjaga ei lõpetata enne, kuni nad on kindlasti veendunud asja paranemises, kuni neist kaob viimane kahtlusekübemeke nõuandesse. Ei järgne nõuandele soovitud tulemusi, tulevad vanemad uue vaatlusmaterjaliga nõuandepunkti, kust saadakse täiendavaid juhiseid asja parandamiseks.

4. Juhuslik analüüsi abi nõuandmisel.

Juhtub olukordi, kus ei saavutata tagajärgi nõuandja tungimisega ülekandeobjektina perekonna libidonorsetesse vahekordadesse, vaid vanemaid tuleb teha analüüsi abil teadlikeks olevate konfliktide põhjusis. Selleks mõned tüüpilisemad juhud.

Õige tihti tekib selleks vajadus, kui vanemate vahekorris on tekkinud lastele suunatud armukadedus. See tendents ilmneb väga selgesti, kui üks vanemaist, näit. ema, ilmselt armastab oma lapsi rohkem kui isa, mille tagamõtteks on lootus saavutada lapse abil elus paremat karjääri, kui see võimalik oma mehe kaudu. Laps tõuseb ema silmis mehest auväärsemasse olukorda, mis äratabki isas armukadeduse allika.

Emad armukadedusevad oma mehi tihti nende täiskasvanud lihaliike tütarde, veel rohkem kasutütarde puhul. Neil juhtudel nad kiinduvad üleliigselt oma abikaasadesse, püüavad liialt piirata nende liikumisvabadust, vaatavad halvustavalt isa armulahkele käitumisele tütardega, püüdes viimaseid süüdistada igal võimalikul juhul. Tütred sunnib aga ema käitumine veelgi liginema isale, mis ajab perekonna vahekorrad nii teravaks, et ainsaks päästerõngaks jääb perekonnast lahkumine, seega sageli ka halvate tee asumine.

Võõrasemad, kes teadlikult on loobunud omast isiklikust lapsest, püüavad suunata kogu hoolitseva armastuse võõraslapsele, asetades teda tundmatu armukadedusega oma lapse õigustesse. Võõrasema teadlik armuküllane käitumine kutsub lapses esile veelgi suuremaid nõudmisi, milles ema alateadlikult näeb lapse loobumist temale pakutud armastusest. Võõrasema ja kasulaps ei mõista teineteist. Isa on nõutult kahe armastatud isiku vahel, tekitivais konfliktides kord ühele, kord teisele poole kalduv ja lõpuks oma kõikuva käitumise pärast hüljatab mõlemalt poolt. Perekond ongi õnnetu ja vajab nõuannet.

Mõlemas toodud näites elavad emad oma mehele suunatud, kuid takistatud armuelamusi isa vastu laste kaudu, ja sellest viidakast olukorrast olenebki perekonna õnnetu kooselu.

II. LAPSED JA NÕUANDJA.

1. Harilik positiivse ülekande korraldamine.

Hukkaläinud lapsi tundma õppides nähtub, et pea kõigil on takistatud varainfantiline armuelu: vahekord vanematega on muutunud ebanormaalseks; laste omavaheline konkureerimiskalduvus ei ole õigesti juhitud, suhe vanematega ei ole ühtlane ega tasakaalustatud, mistõttu ei ole normaalselt arenenud laste õe-vennalik armastus. See tekitab lastes vanemate armuannuste jagamise vastu pettumustunde ja õhutab vastuhakkamisele. On lapsi,

kes kasvatusse õige vähesele puudujäägile reageerivad sama tugevalt, kui teised päris tõelisile liialdusile. Sama tüüpi kasvatajad, kes sisetunde abil mõistnud lapse õiget psüühilist situatsiooni, arvestavad sel puhul kasvatusmõju vähendamist, mis lõpuks viib lapse hukatusse. Eemalt vaadates näib, et viga põhjeneb asjatute tungide kitsendamisel, üleliigseil kihusoovidel. Takistamatu üleelamine kutsub esile realiteediga kokku puutudes lapses sisemisi takistusi, mis viivadki ta eksiteele.

Tegelikult on niisugusele lapsele subjektiivselt igasugusest oma-meele-järele tehaskmisest vähe, nii et säärane tüüp kannatab liialduste tõttu vastumeelsuse või tõrkumise all.

Kestev pettumus ja võimatus, mis võrsuvad sisemiste konfliktide valitsemistahtest, põhjustavad libidonoorsete tungide korraldamises ebaõnne; üks olulisemaid osi edaspidise elu korraldamiseks puudub. Seepärast ei tule midagi välja niisugusest objektlibidonoorsest võimu-alla võtmisest, mis teda viiks kestva kordumisega ühiskonnas tuntud normaalsesse olukorda. Isegi libidonoorne ootamiskujutus nõrgeneb võrreldes normaalsega niivõrd, et tema suhtes jääb püsima suur kindlusetus vahekorris kaasanimestega, mis teatavil tingimusil — libido tagasitõmbamisega enda minale — muutub takistavaks.

Nõuandja tunneb peagi, kas käesolev kasvatusviga on tingitud lapse neuroosist või psühhosist. Lapse hukkamine ürgpõhjuste üldpilt avaldub esijoones veel selle üldiseloomus, kuid ürgpõhjuste üksikasjade liitmine ja üksteisest sõltuvuse põhjuste leidmine, samuti etioloogiliste momentide süstematiseerimine nõuab siiski kestvat uurimist.

Lastele on kasvatuslik nõuandmine palju raskem: nad ei tule seda saama vabatahtlikult, vaid vanemate sundimisel, mispärast ei alata ülekande esiletoomist mitte lastest, vaid vanemaist. Vanemad tulevad nõu saama laste huvides, nad on valmis ennast ohverdama laste hüvakuks, soovides lastest kasvatada õilsaid inimesi. Nad tunnevad endid laste poolt halvasti kohelduina, on sellest haavatud ja vajavad nõuandja abi. Seega on nad psüühiliselt ette valmistatud positiivse ülekande teostamiseks. Seepärast eristuvadki siin algsituatsioonid tunduvalt vanemate omast. Kui lapsed on häbelikud ja kartlikud, näevad nad nõuandjas vanemate liitlast ning loobuvad temast; vaatavad talle põlgusega, on väljakutsuvad, tagasihoidlikud ja sõnaahtrad; mõnikord püüavad ka imponeerida, nõustuvad kõigega. Aga päris reeglipäraselt püüavad kõik varjata tõelikkust: valetavad, näivad õnnetutena jne. Igatahes maskeerivad viimase võimaluseni.

Nende käitumine on arusaadav: nõuandja on nende vastasrinna esindaja, mitte see, kellelt abi loota. Seda eksitust märkavad nad alles hiljem. Seepärast ei tunne nad paljastumisvajadust, vaid vastupidi — on äärmiselt ettevaatlikud. Vastase tüsämise oskusest oleneb ju hukkaläinu tugevus. Kui leidubki viisakat ja

ülestunnistamispuudlikku käitumist, on selle uskumine siiski ohtlik ja petlik.

Nõuandjale on suureks kasuks, kui ta suudab näha otsekohe tõelist olukorda, et võimalduks esimesel kokkupuutumisel luua ülekannet. Õige olukorra hindamine avab otsema ja kiirema tee edaspidiseks olukorra lahendamiseks. Väga väärtuslikuks tuleb lugeda seda, missuguse mulje saab hukkaläinud laps nõuandjast otsekohe esimesel pilgul, kui see pole veel sõnagi rääkinud. On teada, et pea kõik nõusaajad astuvad nõuandepunkti suure umbusaldusega nõuandja vastu. See tuleb kõigepealt kaotada. Niisugune umbusaldus ei ole haiglane nähtus, vaid õigustatud antud olukorras, sest kasvatusnõuanne on nende silmis hädaoht, nõuandja neile tundmatu ja nad on hirmul tema kohustava mõju pärast. Nad püüavad orienteeruda õige kiiresti uues olukorras. Ka nõuandja peab sellega ruttama. Tekkinud pinevus kahe vastase vahel tekitab lühema või pikema võitlusmomendi. Nõuandja püüab saada olukorra juhiks, nõusaaja (laps) püüab seda takistada.

Hukkaläinud lapsed on oma käitumises väga erinevad. See pärast peab neist igapäevaste nõuandepunkti ilmudes väga teravalt jälgima. Tähtis on võita nende usaldus. Niisuguse olukorra püüab nõuandja saavutada esimese pilgu või liigutusega, millega ta astub kontakti nõuvajava lapsega. Nõuandja peab lõpetama lapses oleva hirmu ja kartuse. Kiusakaile ja hirmutatud lastele lähenetakse aeglaselt, kuna järsk ja energiline kohtlemine võib neid nutma panna ja vaikima sundida; fantastidele, kes kiire kujutluste voolavuse sunnil liialdavad või neuroosi tõttu valetavad, tuleb järgneda nende maailma nii, et nad ei märkaks omis kõnelusis selle tagamõtete mõistmist, vastukäivusi ja valet. Lastakse lapsel koguni veenduda valetamise õnnestumises, et neid julgustada või vastupidi: kui nad ise hakkavad selles kahtlema, siis näidatakse, et valetamine on nõuandjale vägagi arusaadav.

Millaski ei või nõuandja lapsele alla jääda, vaid alati peab ta jääma juhtijaiks; ka siis, kui ta näiliselt annab lapsele järele. Väikeste lastega keskustatakse „sina“-vormis, suurematega alatakse nii juhul, kui algatab nõnda laps; hiljem minnakse „sina“ familjaarselt vormilt „teie“ peale üle. Nõuandja juhivad asjalike küsimuste ja märkustega kõnet järjest lähemale lapse individualiteedile ja silmapilgu psüühilisele situatsioonile.

Eriti raske on panna kõnelema vähemaid lapsi. Pääseteeks jääb sagedasti lapsekohaste mängude korraldamine, jutuaajamine mänguasjadest jne., mille abil jõutakse lõpuks last ümbritseva miljööni ja tegelasteni. Õpilastega on hõlpus alata juttu kooli aineil. Eriti kasulik on see niisuguste õpilastega, kes kooliga on kuidagi vastuolus. Nõuandjat huvitavad igal juhul niisugused momendid, kus laps ärritub; nende abil ta saab lapses luua positiivseid tundeid enda isiku vastu.

(Järgneb.)

Kooliuuendustöö pedagoogilisel näitusel

Joh. Käis.

5. Soome-Ugri kultuurkongressi puhul korraldatud pedagoogilise näituse tähtsaks ülesandeks oli anda ülevaadet eesti kooli saavutustest viimaste aastate jooksul. See oli kooliuuendustöökümnenduse näitus, mis pidi selgitama eesti kooli uuendustöö sihte ja teid. Tahaksin alljärgnevas anda lühikese ülevaate sellest, mis oli näitusel õpetlikku niihästi eeskuju kui ka võimalike väärsammude vältimise mõttes kooliuuendustöös. Piirdun ainult näituse algkoolide osakonnaga, mis tegelikult oligi pedagoogilise näituse tähtsaim osa. Eesti koolide näitust täiendasid huvitavate väljapanekutega ka Helsingi algkoolid.

1. Üldõpetus.

Üldõpetus on hakanud juurduma meie algkoolis juba aastat kümme tagasi. Üldõpetuse pedagoogilised alused on kindlad ja tuginevad kaasaegse kasvatusteaduse põhimõtetele. Tema teostamine 1. ja 2. õppeaastal ei tekita suuremaid raskusi, ja kui käesoleval ajal üldõpetus ei ole veel pääsenud kõigisse algkoolidesse, siis küll peamiselt seetõttu, et õpetajad ei oska veel küllalt hinnata tema väärtust ja kalduvad vanade harjumuste mõjul ainesüsteemi poole. Võib loota, et koolinäitus andis tõuget üldõpetuse teostamiseks sealgi, kus seni valitses ainesüsteem 1.—3. õppeaastal.

Üldõpetuses keskustub kogu töö vaateõpetuse teemade ümber, mis haaravad nähtusi ja sündmusi laste kodudest ja koolist, samuti kodu ja kooli ümbruse loodusest. Teemade valikul on õpetajail küllalt vabadust, sest õppekavad loendavad neid vaid näitena. Näituse töödes oli teemade sõnastus lihtne, lapsepärane; nende läbitöötuse aeg oli kestnud mõned päevad kuni paar nädalat. Oleks raske tõmmata kindlaid piire teemade ulatusele, kuid siiski pikaks venivad teemad võivad kahandada lastes tööhuvi.

Teemade käsitlel püütakse säilitada tasakaalu üksikute õppealade vahel, nii et töö ei muutu ühekülgseks. Ka joonistamine, paberilõiked, voolimine, millega alguses ilmselt liialdati, on seatud nüüd õigeisse raamesse.

Imelikul kombel on „joonistamistöbi“ uuesti puhkemas — arvutusõpetuses, kus nõutakse näiteks ülesande $2 + 3$ või $5 - 2$ lahendamist vastava arvu õunte, õite, tammetõrude jm. joonistamisega. Meie 8-aastastele lastele on selline „arvutus“ paljas mäng ja ajaraisk, sest neil on vastavad arvumõisted juba selged. Suuremate arvude puhul samuti ei saa joonistamist kasutada ja seda polegi tarvis, kui arvumõisted suulisel käsitlel hästi näitlikult sel-

gitatakse, et kirjalikel arvutusharjutusel vabaneda kõigest liigest kõrvaltööst. Kui siiski lapsel tekiks raskusi arvutusel, kasutatagu näitlikustamiseks vastavaid õppevahendeid (näit. kuulikesi traadil, arvelaudu).

Seda ühekülgsust soodustavad just mõned uued arvutusraamatud ja -vihud (näit. „Looduse“, „Kooli-Kooperatiivi“, „Noor-Eesti“ väljaanded). Näivalt on siin autorid järele aimanud austria, saksa või teiste maade kooliraamatuid, unustades aga, et seal on 1. õppeaasta lapsed 6—7-aastased.

Teine ühekülgsus ilmneb rooma numbrite abiksvõtmisel arvutusõpetuses 1. õppeaastal: see tundub arhaismina.

Õpilastööde parimaks kujukaks osutub brošüür, s. o. lahtisest lehtedest koostatud üldtöövihik, mis sisaldab töid kõigilt aladelt, välja arvatud tööliigid, mida tehniliselt ei saa paigutada töövihikusse (voolimistööd, kartongitööd jne.). Seejuures on üsna selge, et eelistada võib iseseisvaid brošüüre iga teema jaoks. Kui kaaneks tarvitatakse odavat paberit (sulfiit) ja kui kaanekaunistuses ollakse mõõdukas, siis ei tekita brošüüride valmistamine liigset kulu ega ole tülikas. Valmis brošüüre võiks õpetaja ise alal hoida, et neid siis kasutada ühel või teisel juhul (näit. koolinäitusel). Loomulikult tuleks igal õpilasel oma tööde jaoks valmistada kaaned paksemast paberist.

Kirjutusviisi, paberiliigi ja kirjutusvahendi (pliiatsi, sule) küsimus ei kuulu näit. üldõpetuse metoodikasse, kuid niipalju olgu siiski öeldud, et enamasti kasutatakse brošüürides joonteta paberit ja et tindisule kirjutused ilmuvad 1. õppeaasta esimese poole lõpul, kuid pliiatsit tarvitatakse hiljemini, näiteks matemaatikas.

Märgatavaks puuduseks üldõpetuses on sageli arvutusõpetuse varjujäämine, kui näitusel olnud brošüürid sisaldasid kõik tööd arvutusosaltki. (Võib ju olla, et arvutusharjutusi on tehtud ka eri lehtedel, mida brošüüri ei pandud.)

Peale selle ei saaks õigustada juba 1. ja 2. õppeaastal tekstülesannete kirjalikku lahendamist „küsimuste“ ja „vastustega“. Mõeldagu vaid sellele, kui palju vaeva lapsel, kellele kirjutamiskunst veel raske, tuleb näha küsimuste kirjutamisega: see arvutusõpetuses kõrvaline töö nõuab mitmekordselt rohkem vaeva kui otsene töö, s. o. ülesande matemaatilise probleemi lahendamine. Küllap kirjutusharjutuste eest hoolitsetakse juba selleks määratud ajal ja ülesannetes.

Arvutuse osagi on küllaldane neil juhtudel, mil on tarvitatud üldõpetuse teemadele kohandatud õpilase arvutusvihke (näit. „Töökooli“ kirjastus) ja nende rebitavad lehed paigutatud vastavasse brošüüri.

*

Siiski tundub, et üldõpetus 1. ja 2. õppeaastal areneb õiges sihis. Seda aga ei saa öelda 3. õppeaasta kohta, kus üldõpetust harvemini teostatakse. Siin on üldõpetuse aluseks enamasti kodu-

loolised teemad ja nende kõrval ka juba eelmiselt astmelt tuttavaid teeme (näit. „Jõulud“, „Vastlad“, „Vabaduspäev“ jt.). Näiteks käsitleti koolis, kus üldõpetust teostatakse ka 3. õppeaastal (Tallinnas 12. algkoolis, nagu mitmes teiseski Tallinna koolis) järgmisi teeme ühe õppeaasta kestel: „Suvi“, „Kool“, „Kadriorg“, „Läänamägi“, „Mardipäev“, „Ajaleht“, „Tallinna kirikud“, „Jõulud“, „Uus aasta“, „Post“, „Südalinn“, „Vabadusepäev“, „Vana Tallinn“, „Raekoda“, „Kevadpühad“, „Toompea“, kokku 15 teemat, nii et keskmiselt ühe teema kohta tuleb 2—3 nädalat.

Teemade läbitöötusest leidus näitusel pakse (kuni 100 lehekülge ja rohkemgi) brošüüre. Toome näite ühe brošüüri sisust: „Ajaleht“ (3. õppeaasta; Tallinna 12. algkool).

Kaanekaunistus: Ajalehepoiss — õpilase joonistus; peale selle õpilase nimi ja pealkiri „Ajaleht“ lihtsas ehtekirjas.

1. leht: Ajalehekiosk (joonistus).
2. 2 trükikoja kuulutused (lõiked).
- 3.—4. Õppekäigul „Päevalehe“ trükikotta (kirjeldus).
5. „Vaba Maad loeb kogu Eesti. Kes loeb, see kiidab“ (ehtekirja harjutus).
6. Kuidas muudeti puu ajaleheks (etteütlus).
7. Ajalehtede pealkirjad (kirjutus, ka ehtekirjas).
8. Sama ja lõikeid ajalehe esilehest tellimistingimuste kohta.
- 9.—10. Lõikeid ajalehest (kirjaproovid).
11. Arvutust ajalehtede tellimise kohta.
12. Sama ja teisel küljel kirjutus: Ajalehe sisu.
- 13.—15. Pealkirju ajalehest (lõiked).
- 16.—17. Sõnade lugema-ostma pöramisharjutusi, sõna ajaleht käänamine ja pool lehekülge kolmekohaliste arvude jagamist.
18. Lehte ostmas (kirjand).
19. ½ lehekülge arvutusharjutusi, siis liitsõnu.
20. „Õpilastele loeb iga laps“ (ehtekirja harjutus).
21. Kuulutuste hinnad (arvutust).
- 22.—25. Kuulutuste hinna arvutamine pindala arvutamise (selleks kuulutuse teksti kõrval sama suurune millimeeter-, värvilise ja valge paberi tükike), kokku 8 harjutust. Edasi veel samasuguseid arvutusi, kuid antud arvude järgi.
26. Kolmekohaliste arvude jagamist. Ajalehe tellimine (arvutus).
27. Ajalehepoiss (joonistus).
28. Ajalehte ostmas (kirjand kahekõnena, 1 lehekülge).
29. „Päevaleht“ tahab oma elulugu jutustada (kirjand kahekõnena).

Kogu tööhulga hindamisel tuleb arvestada, et selles brošüüris osa lehti on teisel küljel tühjad ja ka kirjutused ei ole tihedad. Nähtavasti oli õpilastel võimalik osta paberit küllaldaselt hulgal, sest kokkuhoidlikul paberi kasutamisel oleks võinud seda peagu poole vähem kulutada.

Käsitluse kestuse kohta ei leidu selles brošüüris andmeid, sest töödel pole kuupäevad märgitud.

Teise näitena olgu teema „Kuld kollane sügis“ (3. õppeaasta, Vana-Nursi algkool, ühekomplektiline kool 1.—3. õppeaastaga).

Kaanekaunistus: kahe sügislehe joonis; õpilase nimi, teema, kooli nimi ja brošüüri valmistamise kuupäev (ehtekirjas).

1. leht: Juba langevad puude lehed (kodulooline kokkuvõte).
Teisel küljel: 2-, 3- ja 4-sõnalisi lauseid (kordamine).
2. Sõnade silbitamine.
3. Sama.
4. Teisel küljel: Puud kevadel ja sügisel (kodulugu).
Suur rännak lõunamaale (kodulugu).
Teisel küljel: sõnade poolitamine.
5. Lõbus suvijutt (kirjand).
6. Liitlause osalused eraldatakse komaga (harjutus).
Teisel küljel: Kartul ja tema Euroopasse toomise lugu (kokkuvõte saateainest).
7. Sõnalühendeid (eesnimed).
Teisel küljel: kiri koolivennale.
8. Sõnalühendeid (kuu- ja päevade nimed).
9. Soojamõõtja mudel.
Teisel küljel: sõnalühendeid.
10. Laused (kordamisharjutus).
- 11.—14. Joonised: sügislehed, karjas, pühapäeva hommik, linnud lähuvad.
- 15.—24. Arvutusharjutused (rebitavad lehed A. Budkovsky — Joh. Käisi „Matemaatika-töövihust“ III, nendele lisaks on kasutatud ka arvutuskarte).

Töö kestus: 21. oktoobrist — 1. novembrini, nii et iga päeva kohta tuleb 1 leht kirjutust ja 1 leht arvutusharjutusi. Siin ei teki kahtlust, et põhiõppealul on küllaldaselt käsitletud.

Neis kooles, kus 3. õppeaastal üldõpetust ei ole, sisaldavad brošüürid kas ainult koduloolist ainet, või selle kõrval ka kirjutusharjutusi, kirjandeid, jooniseid. Üldiselt võib nentida, et koduloolle antakse õige sisu kodukoha loodusest ja inimeste elust ja seepärast on vähe põhjendatud arvamus, nagu ei oleks kodulool üldse mingit sisu. Üksikuil juhtudel siiski tundub koduloo aines ühekülgisust: see taandub lihtsalt emakeeleõpetusele.

2. Individuaalne tööviis tööjuhataste abil.

Tööjuhataste menetlus, mille peamiseks eesmärgiks on õpetada õpilasi töötama mitte ainult iseseisvalt, vaid ka isetegevalt ja sihiteadvalt, levib algkoolides kiiresti, eriti maal liitklassilistes koolides. Individuaalse tööviisi põhimõttelised alused ja meetodilised teed on meil küllalt hästi välja töötatud, nii et õpetaja, kes nendega tuttav, võib uut tööviisi eduga kasutada*. Tööjuhataste peamised rakendusalaad on: loodusõpetus, maateadus, aga ka ajalugu, kirjandusõpetus ja teised ained, alates 4-ndast õppeaastast.

* Individuaalne tööviis leidis tähelepanu ka ettekannetes viimastel kooliuuenduspäevadel Tartus. Referendid (dr. A. Koort, J. Estam jt.) toonitasid ind. tööviisi tähtsust uue meetodilise teena, märkisid just seda, et see tööviis on nii hästi läbi mõeldud ja viimisteldud (vt. raamat „Isetegevus ja indiv. tööviis“), et selle tarvitamisele võtmist koolides võib kõigiti soovitada.

4., 5. ja 6. õppeaasta töodes valitsesid näitusel brošüürid tööjuhataste menetluse saadusena. Neid töid vaadeldes võis märgata, et töötulemused nii sisult kui väliselt olid üsna head. Mõõdukad kaunistused vastasid brošüüride sisule, siselehtedel ei torganud silma üleaurust joonistamist, diagrammide koostamist ja liigset kirjutamist. Kokkuvõtlikult kirjutused olid asjalikud, küsimuste läbitöötus ainepära ja ka ülesanne „pea mees“ otstarbekohaselt täidetud. Õpetaja enda koostatud testid teatavate ajavahemike järel töodes näitasid, et ka kordamist ja kontrolli ei ole unustatud. Käekiri oli enamasti selge, korralik, kirjutuspinnajaotus ülevaatlik ja otstarbekas.

Nii üldine mulje brošüüridest ja ind. tööviisi rakendusest.

Emakeeleõpetuse alalt esitatud brošüürid sisaldasid peamiselt kirjandeid ja kirjanduspalade läbitöötuse kokkuvõtteid. Suuruselt olid brošüürid väga mitmesugused: ühtedes leidis vaid üks kirjand või ühe kirjandusliku teose kokkuvõte, teistesse oli koondatud kõik emakeele-tööd pikema aja kestel, kolmandad kandisid albumi nime. Need olid koostatud kas mõnel erilisel n. ö. pidulikul teemal (näit. Vabariigi aastapäev) või kujutasid „valimikke“ klassi töödest. Kõiges selles leiab väljendust õpetaja ja õpilaste individuaalne maitse ja huvi.

Kuid emakeele-brošüüride suhtes oleks siiski mõningaid soove. Esiteks võiks soovida, et kirjandite teemad muutuksid v a r s k e m a k s. Nüüd aga valitsevad koolikirjandis samad pealkirjad, kuivad ja igavad, nagu need olid koolivihikutes 40—50 a. tagasi. Selle kahjuliku konservatiivsuse üheks põhjustajaks on kindlasti igasugused kirjatööde ja harjutuste kogud, kus konservitakse teeme õpetajaile kasutamiseks. Eks anta peagu igas koolis selliseid teeme kirjandeiks, nagu: „Suve rõõmud“, „Sügis looduses“, „Karjuse elu“, „Jõuluõhtu kodutalus“, „Vastlasõit“, „Kevad ligineb“ jne. jne. Seejuures unustatakse, et juba 1. õppeaastal kõik säärased „teemad“ on arutlus- ja kirjutusaineks ja et nad igal järgmisel aastal ikka korduvad.

Seda viga pole sugugi raske parandada: lastagu õpilastel endil leiutada ja sõnastada teeme, kas vabalt või õpetaja juhatatud asi- või ainealalt, ja siis kaovad varsti need tüütavad pealkirjad. Mõnes töös leiduski juba meeldivamaid teeme, näiteks: „Tuisupoisid hullavad“, „Juba mustab karjamägi“, „Kui päike mängib“ jne.

Siin tuletatagu meelde, kuidas kirjanikud, käsitelles küll elunähtusi samadelt aladelt, annavad oma teostele ikka omapärase pealkirja. Muidugi võib nõustuda, et mõned kirjandid koostatakse ka õpetaja sõnastatud teemal, kuid see ei tohiks ainuvalitsev töövõte olla.

Kuigi üldiselt brošüürid olid mõõdukalt kaunistatud, leidis siiski töid, milles õpilane liiga palju aega pidi kulutama äärekau- nistusele, illustreerimisele, vinjettidele jne. Kirjandite illustree-

rimine ei võiks üldiseks nõudeks saada, sest ainult kujutamises andekamad õpilased suudavad oma kirjandeid maitsekalt illustreerida.

Eraldi tuleb märkida mõnes koolis õppenõukogu poolt korraldatud kirjandite-võistlust auhindade määramisega. Väga võimalik, et niisugune võistlus mõjub ergutavalt laste loovaisse võimesse. Kuid võistlused on vist küll kohased ainult vanemais klasses ja mitte sagedamini kui kord aastas.

Maateaduses kasutatakse peamiselt trükitud tööjuhatusi teatavate muudatuste ja täiendustega olude kohaselt. See tõttu vastasid ka tööd päris hästi kõigile ind. tööviisi nõuetele. Odavate kontuurkaartide tarvitamisel vabanevad õpilased tarbetust kaardijoonistamisest ja seda tehakse vaid visandkaartides. Ajalehelõiked, pildid elustavad ja mitmekesistavad töid. Sellise materjali kasutamisel peetagu siiski õiget mõõtu, sest liialdamine siingi ei oleks tööle kasuks.

Ühekülgsus ja liialdamist kirjutamises, joonistamises, diagrammide koostamises võis tähele panna just neis töödes, mis ei olnud valmistatud tööjuhatusete abil. Hästi väljatöötatud tööjuhatusete kasutamisel kaotavad oma tähtsuse seni koolis tarvitusel olnud maateaduse-töövihikud, sest need ei võimalda õpilasele küllaldaselt isetegevat tööd. Uutes töövihikudes, mida kirjastusärid ohtrasti turule saadavad, kerkib aga uus oht — õpilase töö šablooniliseks muutumine. See oht on seda suurem, et õpetajale šabloonilised tööd tunduvad ülevaatlikena ja on hõlpsamini kontrollitavad. Kuid sellele töö mehhaniseerimisele ei võiks kuidagi ohverdada kooliuuendustöö põhieesmärki — õpetada õpilasi iseseisvalt, isetegevalt ja sihiteadvalt töötama. Tuleb kindlasti meeles pidada, et iga iseseisev töö ei ole veel isetegev töö, ja seepärast ei saa häid tööjuhatusi asendada mingisugused töövihud valmis antud töö šablooniga.

Ei tahaks ka soovitada iseseisvaks tööks šabloonilisi töökavvu, ühesuguseid iga maa kirjeldamiseks, näiteks mõne halva õpperaamatu eeskujul: asend, piirid, jõed, järved, rahvastik, tööalad, kaubandus, tööstus jne. Igal geograafilisel objektil on omad iseloomustavad erinevused, mida tuleb küllaldaselt esile tõsta.

Ajaloo alalt oli esitatud võrdlemisi vähe töid, kuid need andsid rahuldava mulje tööjuhatusete rakendusest. Tarvitatakse ajajoont, skeemi, ajalooliste sündmuste kujutamist kontuurkaartidel, lühikesi kokkuvõtteid, võrdlusi jne. Oli siiski tähelepanndav, et vanemaid trükitud tööjuhatusi (T. Adamson) näitusele esitatud töödes ei ole kasutatud, selle asemel leidus õpetaja enda koostatud ja viimasel ajal ilmunud uusi tööjuhatusi (A. Udraselt, V. Ordlikult).

Ajaloo samuti esines ühekülgsus liigse kirjutamise või joonistamise mõttes neis töödes, milles ei olnud kasutatud tööjuhatusi. Võib arvata, et ajalooliste isikute, lahingute ja stseenide

joonistamine kaob peatselt meie koolidest. Ajalehelõikeid ja pilte leidub ajalooõpetuseks vähem kui teistel aladel. Soomes ja Rootsis on kirjastatud eri albumid ajalooliste piltidega väljalõikamiseks ja töövihkudesse kleepimiseks. Need albumid on väga otstarbekad brošüüride illustreerimiseks ja võiks vaid soovida, et ka meie koolid saaksid niisuguse töövahendi.

Ka ajaloo alal peab hoiatama kaldumisest šablooni, kuhu võib kergesti sattuda valmistrükitud töövihkude kaudu.

Loodusõpetuses on tööjuhatuste kasutamine andnud tõhusaid tulemusi. Brošüüridest nähtub, et õpilased sooritavad suure huviga iseseisvaid vaatlusi, katsetavad, teevad asjalikke kokkuvõtteid, selgitavad oma tööd asjakohaste jooniste, skeemide, diagrammidega. Punktis „pean meeles“ on peale tööjuhatuses nõutud ülesannete täitmise mõndagi ka iseseisvalt leitud. Ainult mõnel juhul on siin liiga palju märgitud, nii et tekib kahtlus, kas õpilane suudab kõike meeles pidada. Illustratsioone ajalehist, samuti vastava sisuga ajalehelõikeid kasutatakse mõõdukalt.

Kuid soovida võiks, et looduslooline saateaine, mida leidub vastavais eriraamatukesis, rohkem kasutamist leiaks, sest see toob värskust käsitlusse ja rikastab õpilasi elavate kujutlustega looduse elust.

Vabaharrastustena oli esitatud näitusel ka kogusid kodu- ja loodusest — taimi, samblaid, mineraale, siis lihtsalt preparaeritud loomi jm. Kodukoha looduse tundmaõppimiseks on neil kogudel küllaltki väärtust, kuid see töö jäägu ikkagi ainult nende õpilaste, peamiselt poiste harrastuseks, kellel on selleks kalduvusi ja ainelisi võimalusi. Kodukoha-põhimõtte seisukohalt on hinnatavad ka kodukoha uurimisel valmistatud albumid.

Loodusevaatlusi tuleks algkoolis rohkem korraldada. Näituselgi leidis üsna sisukaid ja väliselt meeldivaid vaatlustabeleide, vaatlusvihke, trükitud (näit. „Loodusesõbra vaatlusvihud“) ja vabalt koostatud, kuid tundus, et selles töös puudub siiski küllaldane järjekindlus eriti vanemal astmel (5. ja 6. klassis). Joonistatud seinatabeleide võiks valmistada ainult siis, kui koolil puuduvad paremad õpevahendid.

Niihästi maateaduse kui ka loodusõpetuse brošüürtöodes oli mitmel juhul teostatud ka keskustuse põhimõtte. Kõige selgemini ilmnas mainitud ainete sidumine matemaatikaga või ka joonistamise ja emakeele kirjanditega. Teatavasti sisaldavad mõned uuetüübilised matemaatika-töövihud (näit. „Töökooli“ väljaanne) rohkesti ülesandeid seoses maateaduse ja loodusõpetusega. Niisugused (rebitavad) lehed olidki matemaatika töövihust eraldatud ja vastava brošüüriiga liidetud.

Matemaatika teostub tööjuhatuste menetlus uute matemaatika töövihkude abil. Nende väliseks iseärasuseks on niisugune ehitus, et õpilasel ei tule ülesannete teksti ega arve ümber kirjutada, vaid otse arvutusele asuda. Individuaalse tööviisi põhi-

mõtete seisukohalt peab jäetama vihkudes osa tööd valitavaks, samuti ruumi täiendavaks tööks (näit. arvutuskaartide abil) neile õpilastele, kes kiiremini töötavad. Kahjuks ei ole viimased nõuded mõnes väljaandes (näit. „Kooli-Kooperatiiv“, „Loodus“) täidetud. Seega ei ole ka ind. tööviisi sihid õigesti tabatud.

Lõpuks väärrib mainimist, et ka joonistusõpetuses on hakatud eduga tööjuhatusi kasutama.

Näituse muljed lubavad väita, et individuaalne tööviis tööjuhatusite abil areneb õiges sihis. Et see uuendus siis ka häid tagajärgi annab, tõendab kõige paremini see asjaolu, et needki koolid, kus õpetajal tuleb töötada 3—4 klassiga, võisid valmistada töid, mis sisult kui ka välimuselt ei olnud sugugi halvemad kui lahedamates tingimustes töötavate koolide tööd.

Meeldivaks tähelduseks oli eesti õpetajaile, et ka Soome koolides liigub kooliuuendustöö samas sihis kui Eestis. Helsingi koolid olid näitusele toonud, peale käsitööde ja joonistuste, suure kogu brošüürtöid (työkirjat), mis sisult kui ka välimuselt sarnanesid meie omadega. Kuid Soome koolidel on brošüüride valmistamiseks kasutada mitukümmend eri liiki paberit lahtiste lehtedena ja ka erilisi papp- või kartongkaasi brošüüride kinnitamiseks. Oli juba märgitud, et ka kohast pildimaterjali tööde illustreerimiseks on Soome koolidel rohkem kui meil. Kuid tähtsaim on siiski see teadvus, et kooliuuendustööl Eesti ja Soome algkoolides on ühised sihid ja teed ja et mõlema hõimumaa kooliuuenduslased moodustavad ühisrinde.

3. Õpilaste vabaharrastused ja hõimutöö.

Uus kool püüab kasutada ka õpilaste vabaharrastusi oma kasvatuslike eesmärkide saavutamiseks. Näitusel oli see ala esitatud kooliseinalehtede, kooliajakirjade ja vahetusalbumitega.

Seinaleht on algkoolis väga populaarseks saanud. Seda tõendab näitusel suur hulk seinalehti, millest ruumipuudusel osa jäi kasutamata. Lehti vaadeldes ja lugedes tundus, et nende koostamine toob palju elevust ja rõõmu kooliellu. Lehtede välimus ja sisu peegeldas koostajate individuaalset maitset ja huvi.

Seinalehtede kõrval leidis ka rohkesti kooliajakirju — „perioodilisi“ väljaandeid või teatava sündmuse tähistamiseks koostatud albumeid. Ajakirjad, mida mõnes koolis „antakse välja“ nagu seinalehtigi kord kuus või nädalas, oma sisult viimastest palju ei erine. Kuid lugemiseks ajakirjad sobivad paremini, õpilased võivad neid kojugi kaasa võtta. Ka saab üksiknumbreid paremini säilitada.

Vahetusalbumeid („portfooliosid“) kasutatakse kõige rohkem E. Noorte Punase Risti ringides. Albumeid läkitatakse kõigisse maailmajagudesse, kust vastutasuks samasuguseid albumeid (sageli lisaks ka kinke) saadakse. On selge, et sel töö on

tähtsust maateaduseõpetuses, kuid peale selle lapsed oma tööga aitavad ka tutvustada Eestit mujal maailmas.

Siia kuuluvad ka k o d u m a a l koolist kooli rändavad albumid. Lähtekohas täidetakse vaid albumi algus, seda täiendatakse kirjutuste, piltide, joonistustega koolides, kuhu album saabub. Lõpuks jõuab album täidetult tagasi esimesse kooli. Seda liiki albumit võib algkoolis veelgi rohkem soovitada, sest ta äratab lastes huvi oma k o d u m a a vastu.

Hõimutöö on algkooles hoogsalt arenemas. Lapsed kirjutavad kirju Soome lastele, kellelt saavad vastuseid, sageli kingiks ka raamatuid, pilte. Loomulikult kirjutavad lapsed emakeeles, kuid soome ja eesti keel on nii lähedased, et lühikeste kirjade mõistmine ei tekita suuri raskusi. Õpetajad aga enamasti tunnevad soome keelt (ja Soomes eesti keelt) sel määral, et võivad selektada arusaamatuid kohti kirjades. Jääb vaid soovida, et hõimutöö sel kujul üha edeneks ja kasvaks*.

Maateaduslike brošüüride hulgas oli näitusel ka erilise hoole ja armastusega valmistatud töid meie hõimumaadest — Soomest, Ungarist, ka Ingerist. Mõnel niisugusel brošüüril oli eriti pidulik välimus ja rikkalikult illustreeritud sisu. Selgi viisil äratatakse lastes tõsist huvi hõimumaade vastu.

*

Piirdudes ülaltooduga ei mõtle ma sugugi, nagu poleks tehtud uuendustööd niisugustel aladel nagu tööõpetus, laulmine jm. Näituse külastajad võisid neilgi aladel tähele panna suuri edusamme. Ka õpetajate isiklikul loomingul kooliuuendustöös ei luba ruum siin lähemalt peatuda.

Kokkuvõte.

1. Kooliuuendustöö eesti algkoolis edeneb hoogsalt ja on saanud tähtsaks osaks meie oma kultuuri loomistöös. Eesti algkool on tõusnud kõrgele tasemele ja võib seista kõrvuti paremate välismaa koolidega.

2. Kõige rohkem viljeldakse kaht uuendusala — üldõpetust ja ind. tööviisi tööjuhatuste menetlusel. Just need alad andsid algkoolide näitusele selgelt uuendusliku ilme, mis äratas üldist tähelepanu** ja sai tunnustuse osaliseks ka Soome koolitegelaste poolt***. Need uued tööviisid on tunduvalt tõstnud ka liitklassiliste koolide töötulemusi.

* Tarbekorral võib kirj vahetuses Soome koolidega kasutada E. Ö. Liidu büroo vahetalitust.

** Vt. M. Raua ülevaade „Uus Eestis“ — 30. VI 36, nr. 173.

*** Soome pedagoogilised ajakirjad „Kansakoulun Lehti“ (1936, nr. 13—14) ja „Opettajain Lehti“ (1936, nr. 29) on avaldanud pikemad kirjutused algkoolide näituse kohta, peatudes ligemalt just tööjuhatuste menetlusel.

3. Et eesti kooliuuendustöös on alati silmas peetud kasvatus- ja õppetöö kõrgemaid sihte ja ülesandeid ning on püütud uuenduslike tööviise nendega kokku kõlastada, ei ole meie kooliuuenduses tunduvalt ilmnenud kahjulikku ühekülgsust ja seda ei juhtu ka edaspidi, kui õpetajale on selged üldõpetuse ja individuaalse tööviisi meetodilised alused ja nõuded.

4. Varemil aastail ilmnenud „tõved“ — ülearune kirjutamine, tarbetu joonistamine mitmesugustel õppealadel, liialdamine tööde ilustamisega jm. — on juba kadumas. Ka testide kasutamine näib normaalne olevat.

5. Uuendustöö põhisihtidest kõrvalekaldumise oht võib tekkida töövõtete šablooniliseks ja mehhaaniliseks muutmisest, näiteks hästikoostatud tööjuhataste asendamisel töövihikutega, milles on vähe võimalusi õpilase isetegevaks tööks. Selle ohu vältimiseks olgu õpetajal alati õige kriteerium õpilase isetegevusliku, sihiteadva töö suhtes.

6. Õpilaste vabaharrastuste õige kasutamine koolitöös tõstab selle kasvatuslikku väärtust.

7. Hõimutöö areneb koolis hoogsalt ja väärib edaspidigi järjekindlat arendust.

8. Eesti algkooli senised edusammud kohustavad kõiki õpetajaid ja koolitegelasi edendama ja süvendama kasvatus- ja õppetööd uuenduslikus vaimus, et meie kool paremini suudaks täita aja ja elu nõudeid ja ikka väärikalt esineda meie naabermaade koolide kõrval, mis on eriti tähtis viimasel ajal arenenud elava koostöö tõttu Soome ja Eesti õpetajate vahel.

Kroonika

Kooliuuenduspäevad Tartus.

Harukordselt elav osavõtt ja viljakas töö.

Et kooliuuendusliikumine eesti koolis järjest laieneb ja süveneb, pidas E. Ö. Liit tarvilikuks korraldada uuenduslikele küsimusile pühendatud õpetajate edasiharimiskursused — kooliuuenduspäevad 19.—22. aug. s. a. Tartus. Juba kevadel pedagoogiline toimikond kiitis heaks päevade töökava, nii nagu see oli esitatud Liidu teadusliku sekretäri Joh. Käisi poolt, kes määratigi kooliuuenduspäevade vastutavaks juhatajaks. Hiljemini paluti abijuhatajaks H. R a j a m a a.

E. Ö. Liidu palvel määras haridusministeerium päevade korraldamiseks toetust Kr. 150.— ja Vabariigi Valitsuse otsusel võimaldati päevadest osa-

võtjale sõit raudteel 50% hinnaalandusega. Lisaks saadi veel toetust Tartu linnavalitsuselt Kr. 50.— ja Tartu aj. maavalitsuselt Kr. 30.—. Et neist summadest siiski ei jätkunud kõigi kulude katteks, siis otsustati määrata osavõtumaks ä 1 kr.

Kava koostamisel oli silmas peetud, et päevadel tuleks käsitlusele uuenduslikus vaimus aktuaalsemaid küsimusi kasvatuses ja õpetuses alalt. Lektoreiks olid palutud meie tuntud haridus- ja koolitegelasi niihästi ülikooli õppejõudude kui ka koolinõunike ja tegelike õpetajate hulgast. Peale selle paluti lektorina kooliuuenduspäevadele Soome haridusnõunik Alfred Salmela, keda eesti õpetajad on juba mitmel korral enda keskel meeleldi näinud. Soome juhtiva haridustegelase osavõtt kooliuuenduspäevast oli tähtis Soome ja Eesti õpetajate koostöö süvendamiseks, seda enam, et eesti koolitegelasi on juba mitmel korral kutsutud Soome õpetajatekursustele.

1935. a. Eesti Õpetajate Liidu ja Suomen Opettajain Yhdistyksen vahel sõlmitud sõpruslepingu mõtte teostamiseks ja üldse hõimusepruuse süvendamiseks kutsuti külalistena 2 Soome õpetajate esindajat, kellest saabuski päevadele koolijuhataja Suometar Sippola ja SOY sekretär Ivar Kempinen.

Kooliuuenduspäevade kava kujunes järgmiseks:

A. Salmela. Kooliuuendusliikumine Soome algkoolis, 3 t.

A. Koort. Uuemad voolud psühholoogias ja kooliuuendus.

J. Estam. Kooli osa Eesti ühiskondlikus arengus, 2 t.

M. Raud. Karistusviisidest, 2 t.

H. Turp. Koolivargustest ja võitlusest nende vastu, 2 t.

B. Rea ja K. Praakli. Tööjuhataste kasutamist, kumbki 1 t.

H. Praakli. Võimlemisõpetusest Soome koolides, 1 t.

Joh. Käisi. Kooliuuendustöö üleriigilisel pedagoogilisel näitusel, 1 t.

Peale selle töötati rühmades: üks rühm G. Reiali juhatusel arutas üldõpetuse küsimusi, teine rühm (2 alarühmas) Joh. Käisi ja A. Lindi juhatusel sooritas näitliku loodusloolise õppekäigu (Tähtvere metsa), et näidata tööjuhataste kasutamist õpilaste iseseisvaiks vaatlusiks.

Kodukasvatuse Instituudi juhataja A. Elango ettepanekul täiendati esialgset töökava ettekandega teemal: „Kuidas võita lastevanemaid koostööle kasvatuses alal.“

Päevadest osavõtjate poolt, töökava kohaselt, algatati järgmised küsimused: J. A. an. Mõningaid töövõtteid liitklassidele. O. Kall. Tööjuhataste matemaatikas. A. Unt. Individuaalse ja kollektiivse töö suhe. A. Peerna. „Õpilasteleht“.

Rühmades sooritati õppekäigud Tartus botaanika-aeda, zoologia-muuseumi ja tervishoiumuuseumi.

Kooliuuenduspäevade kestel oli avatud näitus üleriigilisel ped. näitusel vallitud tödest. Ka oli sel näitusel esitatud soome ja eesti pedagoogiliste ajakirjade need numbrid, milles leidis kirjutusi vastava hõimumaa koolidest ja -uuendustööst. Niisuguseid kirjutusi osutus 1935 ja 1936. a. üle 50 kummaski maas.

21. augusti õhtu veedeti koos, kuulates mitmesuguseid ettekandeid, meeleoluküllaselt lauldes, vesteldes ja ka tantsides.

Juba eelregistreerimisel selgus, et osavõtjate suure arvu tõttu pole võimalik töökoosolekuid pidada Tartu Pedagoogiumi ruumes, nagu esialgselt oli kavatsatud. Seepärast peeti päevad linna tütarlastegümnaasiumis, kus saal palju suurem. Kuid seegi jäi kitsaks, sest päevadele saabus 525 osavõtjat; neist tasusid osavõtumaksu 472 inim., kuna ülejäänud olid kutsutud külalised ja päevadel lühemat aega viibinud, peamiselt Tartu õpetajad. Tähelepanu väärrib see seik, et osavõtjaid ilmus kõigist koolitüüpidest, rõhvas enamikus siiski algkoolist. Külaliste hulgas nähti rohkesti koolinõunikke, koolivalitsuse juhatajaid jt. Nii suurt osavõtjate arvu ei

mäletata ühelgi kursusel ja see tähendab, et õpetajad tunnevad suurt tarvidust edasiharimises ja enesetäiendamises uuenduslikus vaimus.

Kooliuuenduspäevad algasid 19. aug. s. a. kell 9.30. Joh. Käisi avasõna järel lauldi hümnid. Tervitustõid: koolin. J. Lang Tartu Linna Koolivalitsuselt, koolin. A. Kurvits Tartumaa Koolivalitsuselt, koolin. Chr. Brüller Koolinõunike Ühingult. K. Neuman Tartumaa Õpetajate Liidult. Suure vaimustusega võeti vastu I. Kempise tervitussõnad Suomen Opettajain Yhdistykselt.

Juhatusse valiti osavõtjate poolt koolin. G. Reial, õp. H. Oidram ja K. Praakli, sekretärideks — A. Ivask, A. Peerma, A. Viitar.

Enne tööle asumist otsustati läkitada tänu- ja tervitustelegrammid Riigivanemale, Kaitsevägede Ülemjuhatajale ja Haridusministrile.

Kooliuuenduspäevadel töötati hoogsalt ja ülevas meeleolus. Töökoosolekud alati ja lõpetati võimsalt kõlavate isamaaliste lauludega. Ettekandeid jälgiti kogu aeg suure tähelepanuga, kuigi täiskiilutud saalis polnud kerge kuulata.

Soome külaliste töökoosolekuil viibimine kutsus esile mitmel puhul sponaanseid hõimutunde puhanguid. Eriliste austusavalduste osaliseks sai haridusnõunik A. Salmela, kes tulise Eesti sõbrana on palju kaasa aidanud mõlema hõimumaa kooliväe lähenemisele ja Soome kooliuuendusliikumise hingena on saanud ka meie kooliuuendustöö õhutajaks. Päevade juhatusel poolt annetati külalistele sealt poolt Soome lahte lilli ja mälestuseks raamatuid. S. Sippola Soome õpetajate nimel kinkis päevade juhatajale Joh. Käisile soome kristallvaasi.

Kooliuuenduspäevade tulemusi hinnates võiks arvata, et nad saavutasid hästi oma eesmärgi — tõid palju värskust ja elevust õpetajate perre, tõstes esile kooliuuendustöö tähtsust oma eesti kooli ülesehitamises ja üldse omakultuuri loomises, kinnitades usku selle töö edusse, äratades tahe kooliuuendustööst osa võtta ning selgitades selle põhisihte, samuti kui mitmeid tegelikke küsimusi. Et osavõtjail oleks võimalik süveneda ettekannete sisusse, avaldatakse need meie pedagoogilistes ajakirjades ja toimetatakse kätte meilegi osavõtjatele, kes ei ole ühe või teise ajakirja tellijad.

Kooliuuenduspäevadel valitsenud üksmeel lubab loota, et uute teede otsimisel kasvatus- ja õpetustöös teostub sõbralik koostöö kogu kooliväe peres, koolinõunikud kaasa arvatud.

Lõpuks võib meeleldi märkida, et päevadel oli suur tähtsus ka hõimuaate elustamises ning Soome ja Eesti koolitegelaste ühisrinde loomises ja kindlustamises uuenduslike sihtide taotlusel.

Osavõtjate keskel korraldatud ankeet õpetajate edasiharimise kohta annab loodetavasti kasulikke näpunäiteid selle töö otstarbekaks arendamiseks lähemas tulevikus.

Millises suunas teostatakse koolikorraldus?

Võrumaa Õpet. Liidu täiskogu koosolekul, 13. sept. esines pikema kõnega haridusministri abi V. Pätš, kes oma ettekandes andis põhjaliku ülevaate haridusministeeriumis kavatseltavast üldisest koolikorralduse kavast, mis toob kaasa suuri muudatusi. Uue kava järgi senine 6-kl. algkool jääb. Sealt on võimaldatud edasi minna üldhariduslikus osas kas 4. klassist 5-klas-silisse keskkooli, või algkooli lõpetamisel keskkooli kolmandasse klassi. Keskkoolist on pääs edasi 3-kl. gümnaasiumi ja sealt edasi ülikooli vastavatesse teaduskondadesse. Paralleelselt mainitud liinile on võimalik algkooli lõpetajal minna edasi 3-klas-silisse keskkooli, kus õpitakse vaid üht keelt ja suurem rõhk on pandud reaalkoolile omaste ainete õpetamisele. Sellest keskkoolist pääseb edasi 3-kl. reaalgümnaasiumi ja sealt edasi kõrgema kooli tehnilistesse teaduskondadesse.

Teine samaväärne pool kavast on kutsehariduse oma. Algkooli lõpetaja läheb edasi kas riiklikesse õppetöökodadesse, millede juures on tehnilised eriklassid, kus õppeag kestab 3 aastat, või läheb algkooli lõpetaja 2-kl. kutsekooli (põllutöö, kodumajanduse, tehnika, kaubanduse jne. aladega), kust on pääs edasi kutsekeskkooli kõrgematesse klassidesse.

Kõige tähtsam liin kava kutsehariduse osas on 4-kl. kutsekeskkool, kuhu pääseb algkooli lõpetaja ja kust on võimaldatud edasipääs 3-kl. kutse-gümnaasiumi ja sealt edasi kõrgema kooli tehnilistesse teaduskondadesse.

Kava tahetakse korraldada nii, et igast koolist oleks võimaldatud edasipääs ja et kutsehariduse korraldus oleks rohkealaline, vastav tegeliku elu nõuetele.

Haridusministri abi kõnele järgnenud elavates mõttevahetustes tähendas hr. J. Käis, et ministeeriumi kava on koolitegelastele täiesti vastuvõetav ja tervitatav, kuna siin on toonitatud ühtluskooli põhimõte: kõik koolitüübid on üheväärsed, kuigi mitte ühetaolised. Uue koolisüsteemi väljaarendamisel tuleks mõelda ka sellele, kuidas korraldada paremini õpetajate ettevalmistamist.

Uus pensioniseadus ja õpetajaskond.

Vabariigi Valitsuse poolt võeti vastu 16. sept. uus pensioniseadus, mis puudutab teiste seas ka õpetajaid. Uus seadus hakkab kehtima 1. okt. 1936. Uue seaduse järgi on ette näha pensionikapitali maksu suurenemist kuni 4-le protsendile.

Mis puutub õppejõududesse, siis on nende suhtes tehtud oluline uuendus. Nimelt arvatub õppejõul, kelle tundide arv oli näit. 50 prots. normaaltundide arvust, teenistusaasta poole aasta eest. Nii pidi õpetaja sellise tundide arvu juures teenima 50 aastat, et pensioni välja teenida, saades pensioniks summa, mis pealegi arvatatud tema poolikust palgast. Uus seadus kõrvaldab selle pahe, nii et õppejõul teenistusaasta arvestatakse aasta eest, sõltumata tundide arvust, kui see aga ainult ei ole alla 50 prots. normaaltundide arvust.

Üldiselt arvestatakse kõigil poolikud teenistusaastad täite eest.

Eriti tähelepanu on pööratud ka eestlasist õppejõududele, kes töötavad Lätis eesti koolides.

Kooliraadio alustab tegevust.

Riigi Ringhääling korraldab käesoleval õppeaastal 15—20 kooliraadio saadet, millised on mõeldud õieti katsesaadetena. Avamine toimub 1. oktoobril haridusministri A. Jaaksoni poolt. Edasi järgneb katsesaateid kord nädalas, neljapäeviti, kell 1.00—1.45. Peale selle levitatakse saadet hõimupäevadel, 17. oktoobril, mispuhul pool saadet antakse Tallinnast, pool Helsingist. 8. oktoobri tund on pühendatud L. Koidulale, 22. oktoobril antakse ülevaade olümpiast jne. Kooliraadio korraldajaks on õpet. Jaan Rummo.

Eesti Õpetajate Liidu erakorraline asemikekogu oli koos esindajate valimiseks Õpetajate Kotta.

Eesti Õpetajate Liidu asemikekogu koosolek 14 esindaja valimiseks Õpetajate Kotta toimus 20. sept., Raua t. algkooli ruumes. Asemikke võttis koosolek osa 61. Kuna iga asemik asendas 50 liiget, oli koosolekul esindatud asemike kaudu üle 3000 õpetaja. Koosolekut juhatasid E. O. L. esimees Enn Murdmaa ja Tartumaa liidu esimees N. Neuman.

Aruandega E. O. L. juhatusel tegevusest ja Õpetajate Koja kujunemisest esines E. O. L. sekretär V. Horm. Koosolek avaldas tänu esimees E. Murdmaale ja teistele E. O. L. Tallinna esindajaile vaevarikka töö eest. Aruande kohta sõna ei võetud.

Järgnevail valimistel valiti E. Ö. L. esindajaiks õpetajate Kotta territoriaalse põhimõtte alusel: E. Murdmaa, J. Rummo, H. Ennemuist — Tallinnast; J. Tork — Tartust; A. Ruut — Harjumaalt; J. Uustalu — Läänemaalt; P. Raudsepp — Virumaalt; J. Söödor — Järvamaalt; T. Algma — Tartumaalt; T. Randvere — Võrumaalt; P. Algma — Viljandimaalt; E. Raidal — Pärnumaalt; A. Seppel — Saaremaalt ja Anissimov — Petserimaalt.

Koja liikmete asemikeks valiti: A. Käärrik — Valgamaalt; Kaldroo — Petserimaalt; J. Välbe — Narvast; J. Unt — Tallinnast; K. Neuman — Tartumaalt; G. Hion — Tallinnast; E. Oja — Harjumaalt; J. Koemets — Võrust; M. Rõuk — Järvamaalt; J. Kenkmaa — Virumaalt.

Koosolek möödus vaikselt ja valimised teostati täielikus üksmeeles, mida hõlbustas asjaolu, et kohtadel oli valimisviisi ja kandidaatide suhtes kokku lepitud juba varem.

Seega on õpetajate Koja koosseis selgunud. Samal päeval valis esindajaid ka EKESKO, kust õpetajate Koja nõukogu liikmeiks valiti järgmised isikud: Tallinnast — O. J. Kiisel, A. Kuusik, J. Hansen, O. Paas, G. Aleksejev ja K. Ratassepp; Tartust — V. Neggo, E. Laanenbek ja A. Pendre; Valgast — F. Klement; Pärnust — G. Kõösel; Kuressaarest — E. Pukk; Rakverest — H. Jänes; Haapsalust — A. Üksti; Viljandist — A. Kivirähk. Kandidaatideks õpetajate Koja nõukogusse: L. Kiitt, K. Kisand, A. Meissaar, J. Öunap, J. Adamson, J. Rõks, G. Rosenberg, J. Larionov, S. Kilkson ja L. Jüris.

Kutsekoolide õpet ühingu poolt valiti koja nõukogu liikmeteks: August Mutt Narva tööstuskoolist, Edgar Truberg Paide tööstuskoolist, Anni Varma Tallinna linna naiskutsekoolist, Ellen Lepp Valga nasikutsekoolist, Mihkel Vellemaa Tartu tööstusõpilaste koolist, Natalie Kalamees Tartu naisseltsi kodumajanduskoolist, Artur Kaljot Tartu kaubanduskoolist, Mihkel Nõmmik Tallinna merekoolist, August Kilgas Riigi kunsttööstuskoolist, Aleksander Arak Kehtna kõrgemast kodumajanduskoolist ja Juhan Rõuk Tallinna tehnikumist.

Toimetusele saadetud kirjandus

Eesti Kirjanduse Seltsi uudiseid:

E. Muuk, K. Mihkla ja M. Tedre: **Eesti keskkooligrammatika IV** ühes harjutustikuga. Lauseõpetus. Keskkooli IV klassile. Eesti Kirjanduse Selts. 112 lk. Hind 1 kr. 50 s.

J. K o n k s : **Uus-aeg**. Ajaloo õpperaamat keskkooli III kl. 168 lk. EKS. Hind kr. 2.—

Inglise keele põhisõnavara. Koostanud J. Silvet. 48 lk., hind 50 senti. EKS., Tartus.

R. L. S t e v e n s o n : **Treasure Island**. Koolide jaoks lühendanud, kohandanud ja sõnastikkudega varustanud E. Tiling ja J. Silvet. 148 lk., hind 1 kr. 50 senti.

O. Ü. „Noor-Eesti Kirjastuselt“:

150 palvust koolidele. Toimetanud Tartu l. pedag. muuseumi usuõpetuse toimkond. O. Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“. Hind kr. 3.—

H. J ä n e s, O. P a r l o : **Eesti keele grammatika ja harjutustik koolidele IV**. Lause- ja kirjavahemärkide õpetus. Hind kr. 1.50.

K. M i h k l a : **Lühike ülevaade Eesti kirjandusest**. Keskkooli V klassile. Hind kr. 2.50.

B. S ö ö t : **Eesti kirjandusteooria algmeid koolidele**. Hind kr. 0.50.

K. M i h k l a : **Kirjanduslooline valimik III**. Keskkooli III klassile. Hind kr. 2.50.

E. Asson: **Üldine ajalugu** ühes Eesti ajalooa. Uus aeg. Keskkooli III klassi kursus. Hind kr. 2.25.

E. Asson: **Üldine ajalugu** ühes Eesti ajalooa. Uus aeg. Keskkooli aastale. 160 lk. Hind 1 kroon.

Ja an Ainelö: **Keeleline teatmik**. Ortograafiline käsiraamat. Täielik keeleepetus. Sõnastik. Hind kr. 2.50.

K. K. Ü. „Töökoolilt“:

Prof. J. Hollo: **Kasvatuse maailm**. Soome keelest tõlk. J. Käosaar. Redigeerinud J. Käis. Hind 1 kr. 25 s.

Prof. J. Hollo: **Kasvatuse teooria**. Soome keelest A. Elango. Hind 1 kroon 25 senti.

Uusi teid algõpetuses IV jagu, 3 osa: M. Arike, T. Algma ja J. Parijõgi — Uusuõpetus, ajalugu, kodanikuõpetus. Hind kr. 1.—

V. Ordlik: **Tööjuhatusi ajaloo**, 4. õppeaastale. Hind kr. 0.50.

K.-Ü. „Kooli-Kooperatiivilt“:

V. Alttoa — H. Rajamaa: **Emakeele-lugemik algkoolidele**. 2. õppeaasta. 315 lk. Hind 2 krooni.

V. Alttoa — H. Rajamaa: **Emakeele-lugemik algkoolidele**. 3. õppeaasta. 316 lk. Hind 2 krooni.

V. Alttoa — H. Rajamaa: **Emakeele-lugemik algkoolidele**. 4. õppeaasta. 310 lk. Hind 2 krooni.

V. Alttoa — H. Rajamaa: **Emakeele-lugemik algkoolidele**. 5. õppeaasta. 2. trükk. 275 lk. Hind 2 kr. 30 senti.

Riho Päts: **Lemmiklaulik III ja IV**, algkooli III ja IV klassile. Hind á 75 senti.

Laulmisõpetuse töövihud. Koostanud R. Päts. Hind á 45 senti.

Elmar Etverk: **Geometria**. Õpperaamat III klassile. Hind 1 kroon 25 senti.

Th. Ussisoo, A. Mölder: **Väike-kirjutaja**. Kirjavihik nr. 3. K. Ü. „Kooli-Kooperatiivi“ kirjastus, Tallinnas, 1936. Hind 10 senti.

Aleksander Pope: **Lokirööv**, Poeem. Tõlkinud A. Oras, A. Beardslay illustratsioonid. Noor-Eesti kirjastus 1936. Hind kr. 1.—

Joh. Aavik, H. Jänes, A. Meissaar ja O. Parlo: **„Euroopa kirjanduse pääjooni“ I**. Gümnaasiumi III (I) klassile. Toimetanud H. Jänes. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus 1936.

Adolf Hint: **Katku tõbilas**. Romaan. E. Järve kaas ja illustratsioonid. Eesti-Kirjastuse Kooperatiivi väljaanne, Tartus, 1936. a. 276 lk. Hind kr. 3.45.

Lajos Zilahy: **Kaks vangi**. I osa. Romaan. Ungari keelest tõlkinud F. Oinas. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ 1936. Hind kr. 2.75.

Zilahy on pärastõjaaegse Ungari kirjanduse tähtsamaid kujusid, kelle euroopalikult selge mõtlemisviis, prantsuslik analüüsiv and ja värvirikas esitus on äratanud huvi lääneski.

B. Linde: **Rännakuid keeristes**. Matkamälestusi Saksast, Rootsist ja Venest maailmasõja eel ja ajal. Kirjastus „Varak“ Tallinnas. Ado Vabbe kaas. 164 lk., hind kr. 2.20.

H. Rajamaa: **Kuidas tarvitada uusi sõnu?** Eesti sõnade muuteline sõltuvus. 144 lk. Hind 1 kroon. Kirjastus „Kool“ Tartus.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Pühavaimu 11, kõnetraat 458-52. Tellimishind 1936. aastaks: 4 krooni aastakäik, 2 krooni poolaastas, üksiknumber 50 senti; „Õpetajate Lehe“ ja „Kasvatuse“ koos aastatellijale kr. 3.50 aastas („Õp. Lehega“ kr. 7.50).

Vastutav toimetaja **Enn Murdmaa**. Väljaandja **Eesti Õpetajate Liit**.

Riietus teeb inimese!

See vana tark sõna on maksev veel tänapäevgi. On ju just riietus see, mis väliselt ütleb kõige enam inimese intelligenti, maitseastme ja seltskondliku kultuuri kohta. Ekslik oleks aga arvata, et riietusega saab kedagi petta, lastes selle küll õmmelda heal rätsepal, kuid halvast materjalist. See oleks sama võimatu lootus, kui et kips meistri käte all muutub marmoriks. Halvast riidest ülikond või mantel ei või kunagi istuda hästi ega püsida kestva fassongis. Iga elegandi riietuse aluseks on kõrgeväärtuslik materjal, riie.

Eestis valmistab kõrgeimas headuses riideid **Narva Kalevi Manufaktuur**. Üksikuist riidesortidest olgu eeskätt nimetatud tugevad, moodsad ülikonna-, palitu- ja mantliriided, samuti peened naiste mantli- ja kostüümiriided. Eriti hinnatud on **Narva Kalevi Manufaktuuri** sinised seeviotid, mis ei karda päikest ega vihma.

Narva Kalevi Manufaktuuri riided on saadaval kõigis paremais riide- ja rätsepaärides.

Pidage ostmisel silmas igal kangal olevat vabriku nimetust.

Narva Kalevi Manufaktuur

Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tallinna osakonna töökojad

Tallinn, Nunne tän. 7. Tel. 470-59

Rätsepatöökoda

Vormi- ja erariiete valmistamine. Niisama vormiriiete ümber-tegemine uue kirjelduse kohaselt; pressitakse, puhastatakse ja parandatakse.

Kingsepatöökoda

Igasuguste jalanõude valmistamine, eriti **VEESAAPAD**, ortopeedsaapad, ilukingad jne. Parandused soovikorral ½ tunni jooksul.

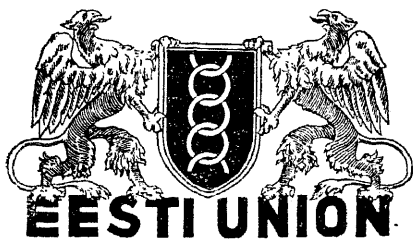
Töö kiire, korralik ja vastupidav. Soodsad maksutingimused. JUHATUS.

KALMA saun

Tallinn, V. Kalamaja 9-a

Avatud neljap. kell 10—11
reedel kell 11—11
laup. kell 11—11

KINDLUSTUSAKTSIASELTS
EESTI UNION

TALLINN, SUUR KARJA 18. TEL. 445-10

Toimetab
kindlustusi kõikidel aladel

Edasikindlustuse lepingud
Inglismaa
suuremate ja vanemate kind-
lustusasutustega tagavad
kiire kahjude tasumise
vaatamata summale.

H. Jermakof

Aiatööstus

TALLINN, KOPLIRAND 3

soovitab oma puukoolist õuna-,
pirni- ja kirsipuid aeda istuta-
miseks. Samuti ilupuud:
elupuud, sirelid, jasmiinid ja
roosid.

Õ.-k. „KOOLIVARA“

Tartu, Promenaadi 2

Tel. 8-29, posti jooksev arve 2246

Suur valik

ilukirjandust
koolitarbeid
õppevahendeid

(ka aiatööriistu).

TUTVUGE MEIE SÜGIS-
JA TALVEUUDISTEGA

A.-S. „TEKLA“

PEAKONTOR: Tallinn, S. Karja 13/15,
telefon 448-18.

RIIDEARID TALLINNAS:

S. KARJA 15
PÄRNU MNT. 6

Müügil kindlate hindadega järgmiste
kodumaa vabrikute kaubad:

Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise
Vabriku A.-S. ● Kreenholmi Puuvillasaa-
duste Manufaktuuri O.-ü. ● Sindi Tekstiil-
vabrikute Ühisuse ● Eesti Niidivabriku
O.-U.

„ÜHISELU“ TRÜKIKOJA juhtlauseks on:

*hea töö,
täpne ja kiire tellimiste täitmine,
mõõdukad hinnad*

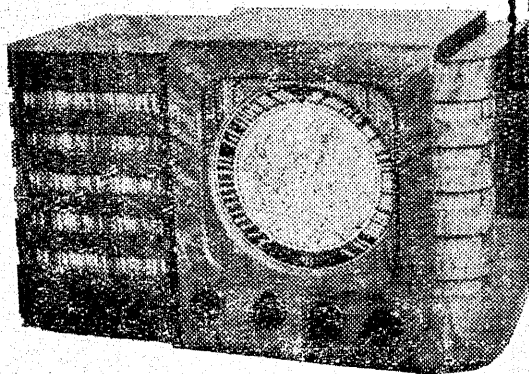

Sellepärast aktsiaselts „Ühiselu“ trükikoda ongi see
asutis, mida Teie vajate oma trükitööde täitmiseks.

Tellimiste täitmine trükikoja kontoris **Pikk 42, Tallinnas**

Telefonilised tellimised — tel. 442-04

VEF Super Lux 37 geograafilise skaalaga

**Maakaardil on valgustatud see linn,
mille saatejaama Teie kuulate**

Selle aparaadiga on saavutatud vastuvõtjate ideaal. Kerge käsitamise juures on võimalik kuulda paljusid ja kaugeid saatejaamu haruldaselt puhtalt. Seda saavutati superheterodiniülitamisega ühes 7 häälestatud võnkeringiga, kusjuures kasutati viimaseid ferrokartpoolide uurimuste tulemusi ja prooviti ning kapseldati põhjalikult kõiki osi. Veel on kasutatud moodsamaid lampide komplekte kaovaste soklitega, täielikult sobivat väljumistransformaatorit ja „high fidelity“ valjuhääldajat. Eriti intensiivselt töötav automaat reageerib tugevamatele feeding-effektidele, mille tõttu saavutatakse ka halvematel vastuvõtutingimustel täiesti korrapärane kõlatugevus. Peale selle on võimalik vastuvõtu ulatuse, s. o. selektiivsuse muutmise.

Nõudke demonstreerimist ja katalooge.

VEF **EESTI OSAKOND** **Tallinn, Pikk 25**

Esindajad:

R. Hanja & J. Kitsing, Tartus, Lossi t. 7.

Karl Noormägi, Narvas, Joala t. 15.

Ernst Kirikal, Viljandis.

Vennad Tamverk, Haapsalus.

Joh. Berg, Kuressaares.

A. Silbereisen, Valgas.

P. E. Saulep, Jõhvis.